Ankara Ticaret Odası

ENFLASYON Düzeltmesi, Muhasebesi midir?

I. PANEL

SONUÇ RAPORU

18.04.2024

ATILIM ÜNİVERSİTESİ

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

İstanbul GEDİK Üniversitesi

Ankara Ticaret Odası

“Enflasyon Düzeltmesi, Enflasyon Muhasebesi midir?” Panelinden Elde Edilen Sonuçlar

Ankara Ticaret Odasının, İstanbul Gedik, Başkent ve Atılım Üniversiteleri işbirliğinde düzenlediği “Enflasyon Düzeltmesi, Enflasyon Muhasebesi midir?” konulu panelde, uygulamanın avantajları ve dezavantajları tüm yönleriyle ele alındı.

Vergi Usul Kanunu’na 2003’te eklenen ve 2004’te bir kez ve büyük ölçekli kurumlar vergisi mükellefleri tarafından uygulanan enflasyon düzeltmesi müessesesinin enine boyuna tartışıldığı panelde, bu alanda en deneyimli akademisyen ve uzmanlarca ortaya konulan değerlendirmeler aşağıda özet olarak yer almaktadır.

Panelin çıktıları özetle şöyle:

- Bu haliyle enflasyon düzeltmesini uygulamak da uygulamamak da Anayasa’daki “Vergi mali güce göre ödenir” ilkesine aykırı sonuç doğurmaktadır. Uygulanmadığında öz kaynakla çalışanlar, uygulandığında ise borçla finansman sağlayanların cezalandırılması gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.
- Duran varlıkların değerlemeye tabi tutulması sonucunda değerleme kaynaklı vergi ödenmesi söz konusu olmaktadır.
- Sermayenin bir unsuru olan değerleme artışları ticari ve mali kâr olarak vergilenmektedir.
- Gelecekte elde edilip edilmeyeceği belli olmayan bir gelir, değerleme suretiyle bugün peşin olarak vergilenmiş olmaktadır.
- Türk iş dünyasının temel gerçeklerinden biri olan “sermaye yetersizliği” nedeniyle borçlanan işletmeler, düzeltme sonucunda enflasyondan kazançlı çıktığı kabulüyle ek vergiye tabi tutulmaktadır.
- Gayri faal işletmeler aktifindeki varlıklar nedeniyle kazanç elde etmiş kabul edilerek yıllarca vergi ödemek durumuyla karşı karşıya kalmaktadır.
- İşletmelerin aktifinde yatırım amaçlı tutulan arsa değerlenerek kazanç elde edildiği kabul edilerek vergilendirilmektedir.
- Yıllara yaygın inşaat işlerinde maliyetten hareketle yapılan enflasyon düzeltmesi kazanç haline dönüşmekte ve vergilendirilmektedir.
- Ödenmesi gereken vergi, gelir ya da kurumlar vergisi olmaktan çıkarak servet vergisi haline dönüşmektedir.
- Türkiye Muhasebe Standartlarına göre yılsonunda bir kez yapılan enflasyon düzeltmesi, vergi uygulamasında her geçici vergi döneminde yapılacağından mükellefler ve mali müşavirler için iş yükü oluşturmaktadır.

- Vergisel enflasyon düzeltmesinin TMS29'dan ayrıldığı noktaların pek çoğunda ek vergi ödenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.
- Bağımsız denetime tabi şirketin, 3 ayrı bilançoya ve 3 farklı kâra sahip olması, hangi kârın dağıtıma tabi olması gerektiği gibi karışıklıklar ortaya çıkmaktadır.
- Enflasyon muhasebesi vergisel değil, muhasebeye ait bir işlemdir. Enflasyondan zarar gören bir işletmeyi vergiyle de bağlantılandırmak, gerçekleşmemiş kazançlar üzerinden vergi almak sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla da işletmeyi cezalandırmak anlamına gelecektir.Vergisel enflasyon düzeltmesi varsayımsal bir kazanç ortaya çıkarmakta ve bunu esas almaktadır. Vergi hukukunda bir gelirin vergilendirilebilmesinin ilk ve temel koşulu gelirin tahakkuk etmiş olması, yani gelirin ekonomik, hukuki ve fiili olarak elde edilmiş olmasıdır. Enflasyon düzeltmesi sonucunda ortaya çıkan ve vergi matrahında kâr olarak dikkate alınacak olan tutar varsayımsaldır, üstelik üzerinden vergi de alınmaktadır.
- Enflasyon düzeltmesi sonucu ortaya çıkan tutar "net parasal pozisyon kazancı" olup vergisel bir kazanç değildir. Vergi matrahı olarak dikkate alınması, vergi hukukunun temel kavramı olan tahakkuk esasına (gelirin kesinleşmiş ve elde edilmiş olması) aykırılık teşkil etmektedir.

Çözüm önerileri neler, şimdi ne yapılmalı?

- Mali müşavirler, geçici vergi dönemlerinde enflasyon düzeltmesinin uygulanmamasını talep etmektedirler.
- Enflasyon düzeltmesi, tüm finansal tabloların yüksek enflasyon dönemlerinde güncellenmesi işlemi olarak yapılmalı, vergisel bir sonuç doğurmamalıdır.
- Bu nedenle vergisel enflasyon düzeltmesi kaldırılarak belirli ölçeği aşarak bağımsız denetime tabi olan işletmeler zorunlu, diğerleri ise seçimlik olarak mali tablolarını TMS 29'a göre enflasyon düzeltmesine tabi tutmalıdırlar.
- **Öncelikle 2024 yılının ilk geçici vergi dönemine (**Ocak-Mart) geçici vergi beyannamesi verilmeye başlamadan önce (1-17 Mayıs beyanname verilecek) vergisel enflasyon düzeltmesi (VUK Mük. 298/A) kaldırılmalıdır.
- Halihazırda vergi sisteminde yer alan enflasyonun etkilerini gideren yeniden değerleme, nakdi sermaye konulması ve artırımında sağlanan vergi indirimi, duran varlıklar için ilk yıllarda daha fazla amortisman gideri yazma imkanı veren azalan bakiyeler yöntemi, yenileme fonu vb. araçlara ilave olarak 2003'te yürürlükten kaldırılan LİFO vb. geri getirilmelidir.
- Öz kaynakla çalışanlara sağlanan nakdi sermayedeki faiz indirimi yeniden süresiz hale getirilmelidir.

ENFLASYON Düzeltmesi, Muhasebesi midir?

I.Panel den Görüntüler

ENFLASYON

Ankara Ticaret Odası (ATO) Yönetim Kurulu Başkanı Gürsel Baran

ATO olarak son derece önemli bir konuya ev sahipliği yapıyoruz: “Enflasyon düzeltmesi mi yoksa enflasyon muhasebesi mi?” başlığı altında gerçekleşecek olan bu toplantıda, alanında uzman kişiler konuyu tüm detaylarıyla ele alacaklar. Umuyoruz ki bu toplantıdan çıkacak sonuçları bir bildiri haline getirerek ilgili taraflara iletmek gibi bir sorumluluğumuz olacak.

Enflasyon sadece Türkiye’de değil, küresel ticaretin en büyük engellerinden biri haline gelmiştir. Pandemiden bu yana yaşananlar, enflasyon muhasebesinin ülkemizde önemli bir konu haline gelmesine neden oldu. Pandemi sonrası enflasyon oranlarının Avrupa Birliği’nde yüzde 5-7 arasında seyretmesine rağmen, ülkemizde yüzde 50-70 gibi çok yüksek seviyelere ulaşması ticaretimizi zorlaştırmaktadır.

Ticarette karşılaştığımız en büyük zorluklardan biri de belirsizlik ortamının hakim olmasıdır. Bu belirsizlik, enflasyon kaynaklıdır ve ticaretimizi olumsuz yönde etkilemektedir.

Enflasyon ortamında kazançlar yüksek gibi görünse de aslında bu sanal bir karlılıktır ve bu tür fiktif kazançlar vergilendirilmemelidir.

Diğer yandan, enflasyonla mücadele kapsamında hükümetin parasal sıkılaşmaya yönelik aldığı tedbirler kredi erişimi konusunda da zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır.

Artık enflasyon muhasebesi, enflasyon düzeltmesi olarak adlandırılmaktadır. Enflasyon düzeltmesi, bazılarının vergisel açıdan karlılığını düşürmek için önemli bir araç olurken, bazılarının vergi yükünü artırmaktadır. Bu nedenle vergiyi tabana yaymak ve adil hale getirmek önemlidir.

Bugünkü toplantıdan çıkacak sonuçları ilgililere iletip, yaşanan sıkıntıların çözümü için çaba sarf edebileceğimize samimiyetle inanıyorum.

İstanbul Gedik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Kesik

2004 yılında enflasyon muhasebesi ilk kez bir yıllığına uygulandı. O dönemde, gazeteler sık sık “İş dünyası enflasyon muhasebesine karşı, iş dünyası istemiyor.” gibi başlıklarla doluydu.

Rahmetli Maliye Bakanı Kemal Unakıtan, “İnsanlar kazanmadığı paranın vergisini ödüyor. Biz işte enflasyon muhasebesini kazanmadığımız paranın vergisini ödediğiniz için bunu engellemek üzere böyle bir uygulamayı getirdik.” demişti.

Nazmi Karyağdı Bey’in yaptığı çalışmayı gördüğümde, 2004’te uygulanan enflasyon muhasebesi nedeniyle gelir vergisi ve kurumlar vergisinde yüzde 10 ila 15 arasında bir artış olduğunu öğrendim.

Bu durumda, kazanılmayan paranın vergisinin alınmayacağı açıklanırken vergi gelirlerinde artış olması çelişkili bir durum ortaya çıkardı. Bugünkü top-

lantıda konunun uzmanları detaylı bir şekilde tartışacaklar ve bu sonuçların uygulamacılara, sanayiye ve mükelleflere büyük katkı sağlayacağına inanıyorum. Bu sonuçlar, enflasyon muhasebesi uygulamasına ışık tutacaktır.

Atılım Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Serkan Eryılmaz

Bireylerin, hane halkının, toplumun ve ekonominin en büyük sorunlarından biri olan enflasyonun etkilerini biliyoruz. Bu sorun, şirketlerin mali tablolarını da etkileyerek gerçek ve sağlıklı sonuçlara ulaşmayı zorlaştırıyor. Son iki yıldır enflasyon düzeltmesinin ertelendiğini görüyoruz. Artık 2023 yılının sonu itibariyle şirket bilanço ve kayıtlarının enflasyona göre düzeltilmesi imkanı doğmuş bulunuyor. Bu düzeltme, şirketler açısından farklı sonuçlar doğurabilir.

Atılım Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nevzat Saygılıoğlu (Moderatör)

ATO Başkanımız, bir iş adamı olarak derdini çok açık bir şekilde ifade etti: "Kazanmadan veriyoruz. Sanal kazanımlardan dolayı kamuoyunun gündeminde kalıyoruz."

Bir vergi düzeni düşünün ki 2024 yılında 2.3 trilyon TL istisna, muafiyet, indirim ve oranlarla vergiden vazgeçildi. Kimler kazandı? Ekonomiyle ilgisi olmayanlar kazandı. Üleşenler kazandı. Üretenler değil.

Enflasyon düzeltmesinden kaynaklanan geçici vergiyle 2024 yılı kazançlarından özellikle borçlu firmalar ciddi vergilerle karşı karşıya kalacak.

İstanbul Gedik Üniversitesi Öğretim Görevlisi ve Yeminli Mali Müşavir Nazmi Karyağdı

Konu başlığını Charles Dickens'in "İki Şehrin Hikayesi"nden hareketle iki ülkenin hikayesi Arjantin ve Türkiye olarak belirledik. İkisi de maalesef enflasyonda birbiriyle yarışan ve politika konusunda da birbiriyle zaman zaman tezatlık içeren ülkeler. Arjantin'deki durum bu perspektiften incelenmelidir.

Panelimizin adını doğru soru olan "Enflasyon düzeltmesi, enflasyon muhasebesi midir?" olarak koyduk. Enflasyon düzeltmesi, enflasyon muhasebesi kavramlarının hem teknik olarak hem de kamuoyunda yarattıkları algı bakımından farklı oldukları kanaatindeyim.

Enflasyon düzeltmesi, teknik olan bir tabir ve vergi kanunumuza da bu şekilde geçti. Oradaki tabir paranın satın alma gücündeki aşınmayı gidererek mali tabloların gerçek durumunu yansıtmasını ifade ediyor. Enflasyondan dolayı tamamen tarumar olmuş bilanço enflasyon ile düzeltiliyor. Gerçekte neyi gösterdiğini belirgin hale getiriyor, bu işlemin teorik adı enflasyon düzeltmesi olarak kabul edilmiştir.

Enflasyon muhasebesi ise halk tarafından ya da iş dünyasında yarattığı izlenimle gerçek kazancı ortaya çıkararak daha az matrah çıkmasına yol açacak, sermayenin vergi olarak devlete aktarılmasını önleyecek, sermayeye vergi olarak devlet tarafından el konulmasını önleyecek bir müessese olarak algılandı.

Enflasyon düzeltmesi sadece 2004'te bir yıl uygulandı. Aradan geçen zamana karşı enflasyon düzeltmesi beklenen enflasyon muhasebesi sonucunu doğurup doğurmadığı 2004'te çok anlaşılmadı. Zira o esnada da küçük ve orta ölçekli işletmeler için ihtiyari bir uygulamaydı. Kaldı ki hem ciro hem de aktif olarak belli bir parasal limitleri vardı. Bunu aşanlar uygularken altında kalanlar uygulamayacaktı, o nedenle de pek çok işletme tarafından uygulanmadı.

Enflasyon muhasebesinden beklenen, beklenmesi gereken enflasyonu önleme aracı olması kesinlikle değildir. Bir işletme üzerinde enflasyonun yarattığı olumsuz etkilerin tamamının enflasyon düzeltmesiyle ortadan kaldırmasını beklemek gerçekçi değildir. O nedenle bu bakımdan çok fazla bir anlam yüklememek gerekmektedir. Enflasyon düzeltmesine yüklenmesi gereken asıl anlam, işletme yöneticilerine enflasyonun, işletmeler üzerindeki olumsuz etkisini giderebilmek için doğru karar alabilecekleri gerçek bir veri ortaya koyabilmektir. Rakamların gerçekte ne ifade ettiğini belirlemek gerekiyor.

Enflasyon düzeltmesi ya da enflasyonun vergi ve muhasebedeki etkilerini giderme anlamında ilk düzenlenme, 1963 yılında vergi kanunlarına yeniden değerlemeyi ekleyerek yapılıyor. Fakat 1963'ten 1983'e kadar hiçbir şekilde yeniden değerleme oranı belirlenmediği için uygulanmıyor. Dolayısıyla Türkiye aslen çok erken zamanlarda bunu başlatan ülkelerden biridir ve diğer uygulamaları da aslında kısmi enflasyon düzeltmesi olarak adlandırılmıştır ama literatürde Latince bir kelimeden "ad hoc" "amaca özel, niyete mahsus" enflasyon düzeltmesi olarak bilinir. Yeniden değerleme, azalan bakiyelere göre amortisman gibi araçlar buna örnektir. LIFO'ya göre stokların değerlenmesi, duran varlıklarda yenileme fonu, alacak ve borç senetlerinde reeskont ve sair uygulamaların hepsi aslında enflasyonun etkisini gidermek için yapılan amaca özel çözümlerden ibarettir. Her şey tamamen değiştirilmez fakat yatırım indiriminde endeksleme, maliyet bedeli artırımı, gayrimenkul ve iştirak hisselerinin satışında, sermayeye eklenmesinde vesaire gibi enflasyonun etkisini gideren ad hoc stratejiler uygulanır. Aslında ülkemizde devlet kendi gelirlerine enflasyon düzeltmesini de çok önce uygulamış durumdadır. Zira enflasyon düzeltmesinin sadece mükellef boyutu yoktur, bu bakımdan devlet açısında da verginin aşınmaması önemlidir. Bu amaçla devlet, geçici vergiyi getirmek suretiyle bir yıl beklemek yerine üçer aylık dönemlerle vergisini enflasyona yedirmeden almış olmaktadır. Stopaj da aslına bakıldığında devletin gelirlerini enflasyondan koruyan bir düzenleme olarak aynı sonucu vermektedir. Gelir vergisi tarifesinin arttırılması, vergi cezalarının her yıl yeniden değerleme oranında artırılması da aslında bir enflasyon düzeltmesidir. Farkında olunmayan devletin mükellef tarafına yüklemiş olduğu bir enflasyon düzeltmesidir.

2003'e kadar Türkiye'de bütün şirketlerin talep etmelerine rağmen enflasyon düzeltmesi hiçbir şekilde getirilmemiştir. Getirilmemesindeki temel sebep, zihinlerdeki muhtemel "vergi kaybı olacağı" düşüncesidir, nitekim 2003'te Plan Bütçe Komisyonu görüşmelerine bakıldığında bir vergi kaybı beklene-

rek ilgili yasanın hazırlandığı görülebilir. Her ne kadar maliyenin endişesi enflasyon düzeltmesine geçilirse vergi gelirinin kaybedileceği yönünde olsa da 2004'teki düzeltme sonunda vergi gelirlerinin arttığı görülmüştür.

Ama 2003'ün sonunda en önemli vergi reformlarından birisiyle bu gündeme getirilmiştir ve enflasyon düzeltmesi getirilerek bir yıl uygulanmıştır. Bir yıl sonra Türkiye enflasyonsuz bir döneme girmiş ve yaklaşık 17 yıl tek oranlı sayılabilecek bir enflasyonla ilerlemiştir. Şükrü Kızılot Hocamız 2004'te bir yazısında "Yangın söndükten sonra itfaiye geldi" diye bir benzetme yaparak durumu özetlemiştir. Gerçekten de enflasyon düştükten sonra enflasyon düzeltmesi gelmiş ve bir kez de uygulanmıştır. Fakat o yıllarda uygulamanın bilinçli gerçekleştiğini söylemek de pek mümkün değildir. Aslında Türkiye'de 2021 yılı sonuna gelindiğinde enflasyon düzeltmesi şartları gerçekleşmiştir. Fakat hepinizin bildiği gibi iki yıl süreyle uygulama ertelenmiştir. Bugünkü düzlemde ise 2027 sonuna kadar yani dört yıl enflasyon düzeltmesi uygulanacaktır.

BDDK, bankaların düzeltme yapmasına gerek duymadığını, SPK ve KGK ise düzeltme yapılmasının doğru bulduklarını açıklamışlardı.

Benzetmemizdeki ikinci ülkeye, Arjantin'e değinmek gerekirse, enflasyon konusunda çok ciddi bir tarihe sahip olan Arjantin'in enflasyon muhasebesinde ise neredeyse bir geçmişi yoktur. Dolayısıyla Arjantin'deki enflasyon düzeltmesine ilişkin olarak getirilen düzenlemeler son 10 yıla bile yayılamaz durumdadır 1935'ten bu tarafa neredeyse her yıl ortalama enflasyonun zaman zaman yüzde 100'ler, yüzde 200'ler olduğu dönemler yaşanmıştır. Bir tek 1991-2001 arasında enflasyonun düşük olduğu bir dönem görülebilir. Orada da kendi ulusal paraları Pesoyu Amerikan dolarına bağlamışlar, bu sebeple ortalama enflasyon yüzde dokuz olarak gerçekleşmiştir.

İlk düzenleme 1992'de getirilmesine rağmen 2018'e kadar uygulanmamış, uygulanmasına müsaade edilmemiştir. Yani enflasyona ilişkin ne kısmi bir düzeltme imkânı ne de bütünüyle bir düzeltme imkânı sağlanmıştır.

Dolayısıyla Arjantin'deki şirketler enflasyon anlamında vergilendirilmeye devam edilmiştir. Sadece vergi açısından değil mali tabloların sunumu açısından da bir zorunluluk getirilmemiştir. Yani daha doğrusu 1 Ocak 2018'e kadar tam tersi yasaklayıcı düzenlemeler getirilmiş denebilir. Arjantin enflasyon muhasebesine geçiş şartlarını sağladığı için orada da artık bugün hem Uluslararası Muhasebe Standardı 29 geçerli hale geliyor hem de vergi açısından beklentiler yükseliyor.

2018'de enflasyon uygulamasına geçildiğinde oradaki enflasyon muhasebesinin temel ilkesi olarak enflasyon düzeltmesi sonucu ortaya çıkan negatif ya da pozitif sonucu üç yılda üç eşit taksitte indirgeme imkânı tanınmıştır fakat Türkiye gibi zararın düzeltilmemesi söz konusu olmuştur. Yine de farklı olarak, ortaya çıkan negatif ya da pozitif sonucu üç yıl üç eşit taksitte indirgeme imkanı da tanınmıştır. Ancak bu düzenleme bir yerel mahkeme tarafından

negatif düzeltmenin üç yıl ertelenmemesi, tamamen birinci yılda düzeltilmesi gerektiği şeklinde bir kararla iptal edilmiştir. Bu kararı takip eder şekilde, Arjantin'in Türk Telekom'u olan Telefonika-Arjantin, bu maddeyi bu kez zararların endekslenmemesi sebebiyle dava konusu etmiştir. Yani burada da Türkiye'deki uygulamayla bir benzerlik vardır, zira bizim mevzuatımızda da zararlar henüz anlaşılamamış bir sebepten enflasyonla düzeltmeye tabi değildir. Arjantin Yargıtay'ı bunu da iptal etmiştir.

Arjantin'de bugün gelinen son noktada, şirketlerin vergilendirilebilir kazancını belirleyebilmek için vergi matrahında düzeltme yapılabilmektedir. Ekleme ya da çıkartma suretiyle herhangi bir güncelleme gerektirmeden ortaya çıkan karı üç yıl erteleme imkanı verilecek. Fakat o kadar çok zor bir düzeltme yöntemi getirildi ki Arjantin'deki uygulamacıların yorumlarına göre aslında uygulanması mümkün gözükmemekte.

Arjantin'e bakıldığında hem ekonomik-politik olarak hem de enflasyon muhasebesi olarak örnek teşkil edemeyecekleri gözlemlenecektir. Bende Türkiye'deki muhasebe teorisi ve uygulamasının, vergi uygulamasının çok daha güçlü, çok daha ileride olduğunu ve şu an tartıştığımız konunun da aslında ileri düzeydeki yapının bir sonucu olduğu kanaati oluşmuştur.

Prof. Dr. Nevzat Saygılıoğlu (Moderatör)

Arjantin örneğinde bir de şu detay önemlidir: bu gelişmelerde Merkez Bankası'nın önemli rolü olmuştur. Arjantin Merkez Bankası Başkanı'nın 18 yıldır görevde olduğu biliniyor.

Bazı sektörler açısından enflasyon düzeltmesi nedir, ne değildir? Yani Türkiye'nin bir de böyle bir sorunu var. Bazı sektörler çok korunaklı. Bazı sektörler çok rüzgara açık. İnşaat, turizm gibi sektörlerde bu enflasyon düzeltmesi nasıl bir etki yaratıyor? Bunu da Soner Ülgen arkadaşımızdan dinleyelim.

Ankara Ticaret Odası Danışmanlık Hizmetleri Meslek Komitesi Başkanı, Yeminli Mali Müşavir Soner Ülgen

Türkiye'de enflasyon düzeltmesi aslında ilk defa şimdi uygulanıyor demek yanlış olmayacaktır. Bu keskin bir cümle olabilir fakat göstergelerden bu bariz şekilde anlaşılmaktadır.

Enflasyon düzeltmesinin belirli bir sektörü belirli bir şekilde etkilediği şeklinde bir genelleme yapmanın doğru olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü her firmanın bilançosu farklı muhasebe kalemlerinden oluşur. Bu farklı kalemlerin de içerisinde; parasal olmayan varlık ve öz kaynak hesaplarının, düzeltmeye esas tarihlerinin farklı olması; düzeltme katsayılarının değişken olmasına neden olur. Bu durumda ilgili şirketler aynı sektörde olsa bile ortaya çıkacak gelir ve gider etkileriyle her bilançoda enflasyon düzeltmesi farklı sonuçlar doğuracaktır.

Yeniden değerleme uygulaması ise 2018 yılında yeniden getirildiğinde yüzde 5 olarak belirlenen oranın yüksek olması nedeniyle pek ilgi görmemiştir.

Sonraki dönemlerde VUK geçici md. 31 ve geçici md. 32 uygulaması, daha doğrusu yüzde 2 oranı suretiyle yeniden değerleme yapılması, peşinden gelen VUK mükerrer m. 298 hükümleri dahilinde yapılan sürekli yeniden değerleme, yani ücretsiz yeniden değerlemeyle birlikte özellikle de yeniden değerleme oranlarını da çok yüksek seyretmesi nedeniyle mükelleflere önemli vergisel avantajlar sağlanmıştır. Bu noktada, enflasyon düzeltmesini beklemenin çok akılcı olmadığı ifade edilebilir.

Çünkü yeniden değerleme uygulaması nedeniyle ödenen yüzde 2 vergiler, yeniden değerleme sonucu ayrılan amortismanlarla sağlanan vergi avantajlarından çok daha düşük kalmıştır. Türkiye'de aslında enflasyon düzeltmesi ilk defa şimdi uygulanacak denmesinin sebebi de 2003 takvim yılında bilançoların düzeltilip, 2004'te bir kez uygulanıp ortadan kaldırılmasıdır. Zira o dönemde ne devlet kanadı ne de piyasadaki meslek mensupları konuya çok vakıf değillerdi.

İlgili dönemdeki düzenlemelere bakılırsa: 5 genel tebliğ; 13 adet sirküler düzenlenmiştir, derli toplu bir mevzuat ortaya konulmamıştır, bu da konunun bütünlük arz etmesine engel teşkil etmiştir. Bu sebeplerle enflasyon düzeltmesinin tam anlamı itibariyle ilk defa Türkiye'de anlaşılır olarak 31.12.2023 tarihli bilançolar dikkate alınarak yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Tıpkı bugün olduğu gibi o dönemlerde de meslek mensuplarının üzerinde çok büyük yükler söz konusu olmuş, enflasyon düzeltmesi de ilave bir yük olarak getirilmiştir. Bir de enflasyon düzeltmesine ilişkin kavram kargaşası söz konusudur: düzeltme katsayısı, parasal olmayan varlık, parasal kaynak, düzeltmeye esas tutar ve sair temel kavramlar gibi.

2003-2004 yıllarında enflasyon düzeltmesi konusunda dağınık bir mevzuat varken bugün durum farklılaşmıştır, 2023 düzeltmesi için yalnızca 555 No.lu Vergi Usul Genel Tebliği yayımlandı. Ondan sonra 155 No.lu Vergi Usul Sirküleri çıktı. Gelir İdaresi Başkanlığının hazırladığı bu sirküler gerçekten de detaylı önemli bir sirkülerdir. Örneklerle konu çok güzel ortaya konulmuştur. Yani teorisini bilen bir mükellef o sirkülerdeki örnekleri de çözerek kendisi bilançoyu rahatlıkla düzeltebilecektir.

Bir diğer önemli husus şudur: Enflasyon düzeltmesinin en son yapıldığı tarih olan 31.12.2004 tarihindeki yurt içi üretici fiyat endeksi 115,87 iken Mart 2024 sonu itibariyle bu rakam 3252,79'e ulaşmıştır. Bu çok ciddi bir artıştır, 31 Mart 2024 itibariyle yurt üretici fiyat endeksi 3252,79'dur. En son 2004 Aralık'taki enflasyon düzeltmesinin yapıldığı düşünülürse bilançoların çok ciddi anlamda enflasyon karşısında değer kaybettiği görülmektedir.

Bu bakımdan ülkemizde gerek kamu gerekse iş dünyası tarafında enflasyon düzeltmesinin etkileri çok bilinmiyordu. Bu sebeple uygulamanın etkilerinin gözlenebilmesi için bilançoların öncelikle düzeltilmesi ve düzeltilen bilançolardan hareketle etki analizi yapılması gerekiyor. Bir bilançonun düzeltilmeden yorumlanması mümkün gözükmemektedir. O yüzden sektörler itibariy-

le yapılan bir genellemenin çok doğru olduğu söylenemeyecektir.

Aynı sektörde rakamları aynı olan iki bilanço olsa dahi enflasyon düzeltmesi farklı sonuçlar verebilecektir. Bunun nedeni ise düzeltmeye esas varlıklar ile pasifteki öz kaynakların düzeltmeye esas tarihlerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Düzeltmeye esas tarihler, aktif hesaplar için ne kadar geçmişe gidiyorsa; düzeltme katsayısı o kadar yüksek ve dolayısıyla gelir etkisi o kadar büyük olacaktır. Tersine pasifteki hem pasif kalemler için hem de öz kaynak hesapları için düzeltmeye esas tarihler ne kadar geçmişe giderse düzeltme katsayısı o kadar yüksek ve etkisi de bir o kadar yüksek seyredecektir.

İlk yapılan düzeltme 19 yıllık bir birikimin sonucunda yapıldı. Ortaya çıkan kâr veya zarar her ne kadar vergi matrahıyla ilişkilendirilmese de izleyen dönemlerde vergi matrahına olan tesiri anlatmakta en çok zorlandığım konulardan biri oldu. Şöyle ki, düzeltme sonucu ortaya çıkan kâr izleyen dönemlerde tekrar düzeltilerek gider etkisi yaratmakta, düzeltme sonucu ortaya çıkan zarar ise izleyen dönemlerde gelir etkisi yaratmaktadır.

Somut bir örnekte bilanço üzerinde yapılan düzeltme işleminde düzeltme kârı çıktığı da olmuştur, düzeltme öncesi bilançoda dönem kârı varsa örneğin, 264 milyon dönem kârı olan bir firma da düzeltme sonucunda düzeltme zararı ortaya çıkacaktır. Bu zarar tekrar izleyen dönemde yani 2024 yılında yapılacak enflasyon düzeltmelerinde gelir etkisi yaratacaktır. Burada "zarardan gelir mi doğar?" diye zor soru akıllara gelecektir. Ancak bu sorunun cevabı hala belirsizdir. "Düzeltme sonucu kâr çıkan bilançolarda gider etkisi olacak, burada da zarar varsa gelir etkisi olacaktır." İşte bu noktada ne yazık ki "kazanın doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne inanmıyor musun?" şeklinde bir açıklamayla konu rafa kaldırılmıştır.

Yüzde 10 enflasyon olduğu varsayımında düzeltme sonucu zarar eden bir firmanın örneğin 678 milyon düzeltme zararında 67 milyon gelir etkisi yaratacaktır.

Uygulamada düzeltme öncesi kârlı olan bir firma düzeltme sonucunda zararlı hale gelebilmektedir. Düzeltme öncesi kârlı olan bir firma yine düzeltme sonucu kârlı olabilmektedir. Bu normal bir çıktıdır, fakat düzeltme öncesi bilançosunda kârlı olan bir firmanın düzeltme sonucu zararı çıkması halinde, 2023 yılında da avans kâr dağıtımı yapmışsa durum biraz sorunludur veya düzeltme öncesi kârlı olan düzeltme sonrası zararlı olan firma kâr dağıtmak isteyebilecektir. Bu konularda belirsizlikler söz konusudur. Gelir İdaresi enflasyon düzeltmesinde hep önden gitmekte ama Ticaret Bakanlığı bunu biraz geriden takip etmektedir. Burada 19 yıllık bir enflasyon birikimini tek bir bilançoya yüklemek suretiyle değerlendirme yapmanın adil olmadığı söylenebilecektir. Düzeltme öncesi bilançolarda kârlı olan firmaların kâr dağıtımına engel olmanın hukuki dayanaktan yoksun olacağı aşikardır.

Ticaret Bakanlığı, düzeltme öncesi bilançoda kâr varsa ve düzeltme sonrası bilançoda zarar ortaya çıkarsa bu kârı dağıttırmama iradesini gösterdi, buna

cevabım "19 yıllık bir birikimi tek bilançoya yükleyemezsiniz. O zaman 19 yıllık dağıtılan kârların hepsi yanlış." olmuştur. Mali idare her ne kadar 31.12.2023 tarihli bilançoları düzelttirip orada ortaya çıkan kâr ve zararı vergi matrahıyla ilişkilendirmiyorsa Ticaret Bakanlığı da o kadar 31.12.2023 tarihli bilançoların düzeltilmesinde kâr dağıtımına karışmamalıdır. Zira 19 yıllık bir birikimi düzeltilmektedir, burada matematiksel bir sonuç ortaya çıkartılmaktadır ve düzeltme zararı ortaya çıkabilmektedir. Avans kâr dağıtımı yapmış firmalar vardır veya kar dağıtmak isteyen firmalar vardır. Tabii burada düzeltme işleminde geçmiş yıl kârlarının ve dönem kârının 698 hesaba aktarılarak kapatılmasının mantığı da şaibelidir. Keza belki de bunlar kapatılmazsa sorun olmayacaktır. 31.12.2003 düzeltmelerinde de bu işlem tesis edilmemiştir. En azından kar dağıtımında engel bir durum söz konusu olmayacaktır.

Ankara'da yaygın şekilde kamu ihalelerine giren firmalar söz konusu oluyor. Kamu İhale Kurumuyla da görüşme sağlandığında ihale yeterlik oranlarının tespit edilirken düzeltilmiş bilançoyu mu dikkate alacağı yoksa düzeltme öncesi bilançoyu mu dikkate alacağı kesinlik göstermiyor, zira kurumun da gündemine de yeni girmiş bulunmaktadır. Aslında bu anlamda Gelir İdaresi öncülük etmektedir, SPK da enflasyon düzeltmesine biraz daha adapte denebilir, fakat diğer kurumların bizim sorularımızla enflasyon düzeltmesinden haberdar olduğu söylenebilecektir.

Şimdiyse enflasyon düzeltmesi hangi sektörleri olumlu, hangi sektörleri olumsuz etkileyecek sorusu akıllardadır.

Bir genelleme yapmak doğru bir yaklaşım değildir, çünkü enflasyon düzeltmesi matematiksel bir işlemdir. Aktif hesapları düzeltmeye tabi tuttuğumuz zaman gelir etkisi yaratmaktadır ve bu gelir etkisinin büyüklüğü düzeltme katsayısına bağlıdır. Düzeltme katsayısı da düzeltmeye esas tarihlere bağlıdır. Tarihler ne kadar geçmişe gidiyorsa gelir etkisi de o kadar yüksek olmakta, bu aynı şekilde pasifteki kalemler içinde ters etki düzeltme katsayısının büyüklüğü düzeltmeye esas tarih aynı şekilde gider etkisini büyütmektedir. Her ne kadar 31.12.2023 tarihli bilançoların düzeltilmesi vergisel etki yaratmayacaksa da o düzeltme sonucu ortaya çıkan mantığı çözülemeyen kar veya zarar, izleyen dönemlerde gelir ve gider etkisi yaratacağı için vergi matrahını olumlu olumsuz etkileyecektir.

Ankara Yeminli Müşavirler Odası eski Başkanı, Yeminli Mali Müşavir Sakıp Şeker

Ankara YMM Odası'nın Kızılcahamam'da yine bir enflasyon düzeltmesi seminerinde de konuşulmuştu. Orada da Soner Bey, enflasyon düzeltmesinin finansal tablolar üzerindeki etkisini anlatırken Covid'e benzetmişti. Bazı işletmelerin bilançoları bir yandan zayıf gibi görünürken bir yandan da düzeltme sonucunda karlı bir bilanço çıkartabilmektedir. Fakat bazı işletmelerde de çok güçlü görüldüğü halde düzeltme sonucu ciddi bir zarar çıkabilmektedir. Onun için enflasyon düzeltmesinin işletmeler üzerinde bir Covid etkisi olduğu doğrudur. Bilançoları görmeden yani hastanın kan analizlerini inceleme-

den bu işletmede şöyle bir sonuç doğurur demek enflasyon düzeltmesinde maalesef mümkün değildir.

Enflasyon düzeltmesi bilançolarının gerçeğe uygun şekilde düzeltilip düzeltilmediği tartışılmaktadır. Esasen enflasyon düzeltmesi yerel paranın satın alma gücündeki düşme nedeniyle finansal tablolardaki bu etkiyi gidermeyi ve ölçmeyi amaçlayan bir düzeltmedir. Ancak enflasyon düzeltmesi, finansal tabloları tam anlamıyla gerçeğe uygun bir değer haline getirmemektedir. Enflasyon düzeltmesi kısmen düzeltmektedir. Zaten Türkiye'de enflasyon düzeltmesinden önce de kısmi düzeltmelerle finansal tabloları özellikle VUK geçici md. 31, geçici md. 32 ile ve md. 298/ç ile geçtiğimiz yıllarda kısmen düzeltmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu noktada, düzeltilmiş bilançolarımızın gerçeği tam olarak yansıtmaması, nereden kaynaklanmış olabilir sorusu söz konusu olmuştur. İlk olarak kat sayıların gerçek enflasyonu tam olarak ölçüp ölçmemesi tartışma konusu edilmiştir. Yurtiçi ÜFE ve TÜFE oranlarının özellikle son yıllarda gerçek enflasyonu ölçüp ölçmediği konusunda tartışmalar gerçekleştirilmiştir.

Diğer bir konu; stoklar, sabit kıymetler, avanslar gibi düzeltilecek olan kıymetlerin farklılığıdır. En önemli unsurlardan birisi de amortismana tabi iktisadi kıymetlerdeki faydalı ömrün tespitidir.

Faydalı ömrün kısa olması ve kalıntı değer uygulamasının Vergi Usul Kanunu'nda olmaması, enflasyon düzeltmelerinde sabit kıymetlerin net aktif değerinin düşük olmasına, düzeltilmiş değerin düşük tespitine neden olmaktadır. Örneğin bir otomobilin 5 yılda itfa olmasına rağmen, 5 yıl sonra aracı kullanmaya devam ettiğiniz halde bilançodaki etkisi sıfırdır. Dolayısıyla bunların enflasyon düzeltmesine, bilançodaki varlıkların düzeltilmesine bir katkısı olmamaktadır. Dolayısıyla varlıkların faydalı ömürlerinin özellikle enflasyon dönemlerinde oto finansman yaratması adına mali yönden faydalı ömür sürelerinin kısa tutulması hatta bazı teşvikli makine ve tesisat için yüzde 50 daha fazla kısa tutulması bizdeki enflasyon düzeltmeleri sonucunda finansal tabloların gerçeğe uygun şekilde düzeltilmesinin önünde önemli bir etken olmaktadır. Vergi Usul Kanununda kalıntı değer kavramı düzenlenmemiştir.

Enflasyon düzeltmesi konusunda, tabii hep Vergi Usul Kanununun mükerrer 298. maddesiyle 555 numaralı Tebliğ ve 165 numaralı Vergi Usul Kanunu Sirküleri esas alınmakta, ama bir de göz ardı edilen TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardına göre yapılan enflasyon düzeltmesi söz konusu.

Aslında şu an fiiliyatta üç tane bilanço düzenlenmektedir:

1. Normal enflasyon düzeltmesi öncesi bilanço,
2. Enflasyon düzeltmesine göre bilanço.
3. Bağımsız denetime tabi şirketlerde ise iki enflasyon düzeltmesi yapılmakta, bunlar ise:

a. Vergi Usul Kanununa göre enflasyon düzeltmesi,

b. TMS 29'a göre enflasyon düzeltmesi.

Bu iki enflasyon düzeltmesi ciddi anlamda iş yüküne sebep oluyor. Uygulama arasındaki temel farkı birkaç başlık altında değerlendirmek gerekirse; Örneğin, Vergi Usul Kanununda yurt içi ÜFE'yi kullanırken TMS 29'da TÜFE'yi kullanmakta. Birindeki katsayı son 19 yılda 25 kat, ötekinde 15 kat. Bu bilançoların hangisinin doğru olduğunu uygulamacıların takdirine bırakmak gerek... Enflasyon düzeltmesinde Vergi Usul Kanunu'na göre 2023 yılı geçmiş yıllar kâr/zararları vergiye tabi değil, ama TMS 29'da yapılan düzeltmelerde bu parasal kayıp ve kazançlar bilançolarda yer alıp bunların vergi etkisi de ertelenmiş gelir ve giderleri de finansal tablolara yansımaktadır. Yine vergiye tabi olmamakla birlikte, Vergi Usul Kanunu'na göre yapılan geçici md.31, md.32 ve mükerrer md.298/ç'ye göre yapılan kısmi düzeltmeler bir yandan devam ederken TMS 29'da bunların hepsini iptal edip sıfırdan yeniden bir enflasyon düzeltmesi yapılıyor. Bunlar yine sermaye, hisse senedi, ihraç primleri gibi yasal yedekler, statü yedekleri, olağanüstü yedekler Vergi Usul Kanunu'nda düzeltilmiş bilançoda gösterildiği halde, TMS 29'da sadece sermaye ve yasal yedekler gösterilmektedir. Bütün diğer fonlar düzeltilmiş bilançoda yer almamaktadır.

Vergi uygulamasında bir de geçici vergi konusu gündemi meşgul etmektedir. Üçer aylık dönemlere bölünen geçici vergi dönemlerinde düzeltmelerden vazgeçilmesi gerekmektedir. TMS 29'da ise sadece yılsonlarında düzeltme yapılmaktadır. Bu sebeple enflasyon düzeltmesinde özellikle büyük şirketlerde, bağımsız denetime tabi olan şirketlerde TMS 29'u da hesaba katılmalıdır.

Bunun yanı sıra şirket genel kurullarına hangi bilançonun sunulacağı, kar dağıtımının hangi bilanço üzerinden yapılacağı da önemlidir.

Bir bağımsız denetime tabi şirkette üç tane bilanço vardır. Bir tanesi vergi mevzuatına göre yapılan bilanço, ikincisi bilanço Vergi Usul Kanunu'na göre yapılan bir başka deyişle düzeltilen enflasyon düzeltmesi, yasal kayıtlarda bu bilanço bilgileri yer alır; üçüncüsü ise TMS 29'a göre yapılan ama yasal kayıtlarda yer almayıp KGK veya SPK'ya göre geçerli olan bilançodur. Bu üç bilançonun içinden hangi kârın dağıtılacağı ise hala muallaktadır. Bununla ilgili Ticaret Bakanlığı'nın çalışmaları vardır. Ticaret Bakanlığı'nın bir tebliğ ile kâr dağıtımında bağımsız denetime tabi şirketlerin bağımsız denetimden geçmiş düzeltilmiş bilançolarının esas alınacağı, ama bağımsız denetime tabi olmayan diğer şirketlerde düzeltme öncesi bilançoların esas alınacağını duyuracağı beklenmektedir. Bağımsız denetime tabi olmayan şirketlerde kâr dağıtımlarının düzeltme öncesi kâra göre yapılacağı da konuşulmaktadır. Her ne kadar örneklerler olsa da tablo henüz belirsizliklerini korumaktadır. Şirketler genel kurullarını yapmaya hangi kârı dağıtacaklarını hala tam olarak bilememekteler. Tablo 1'deki bilançonun öz kaynaklar bölümünü incelemek gerekirse:

Tablo 1

	DÜZELTME ÖNCESİ	DÜZELTME SONRASI	FARK	MAHSUP SONRASI
ÖDENMİŞ SERMAYE	100.000.000	1.211.172.732	1.111.172.732	224.922.193
a) Sermaye	100.000.000	100.000.000	0,00	100.000.000
b) Ödenmemiş Sermaye	0		0,00	0
c) Sermaye Enflas. Düz. Olumlu farkı	0	**1.111.172.732,46**	1.111.172.732	124.922.193
SERMAYE YEDEKLERİ	90.928.391	0	-90.928.391	0
a)Hisse Senedi İhraç Primi	0	0	0,00	0
b) M.D.V. Yeniden Değ. Artışları	90.928.391	0	-90.928.391	0
c) Maliyet Artış Fonu	0		0,00	0
kar YEDEKLERİ	84.981.691	336.417.906,98	251.436.216	336.417.907
a) Yasal Yedekler	14.805.880	90.587.690	75.781.810	90.587.690
b) Özel Fonlar	0		0,00	
c) Olağanüstü Yedekler	70.175.811	245.830.217	175.654.406	245.830.217
GEÇMİŞ YIL KARLARI	7.522.765	0	-7.522.765	0
a) Geçmiş Yıl karları	7.522.765	0	-7.522.765	0
GEÇMİŞ YIL ZARARLARI (-)	0	**-986.250.540**	-986.250.540	0
a) Geçmiş Yıl Zararları (2023 yılı Enf. Düz. Zararı	0	-986.250.540	-986.250.540	0
DÖNEM karı VEYA ZARARI	164.650.142	0	-164.650.142	0
a) Dönem Net karı veya Zararı	164.650.142	0	-164.650.142	0
PASİF TOPLAMI	**448.082.989**	**561.340.099**	**113.257.111**	**561.340.100**

Örnekteki birinci sütunda düzeltme öncesi bilanço bilgileri görülmektedir. Dönem net kârı 164 milyon TL, düzeltme sonrası bilançosunda ise geçmiş yıl enflasyon düzeltmesinden 986 milyon TL zararı kaydedilmiştir. İki düzeltme arasında öz varlıkta enflasyon düzeltmesinden dolayı artma söz konusu. Fakat diğer tarafta düzeltme sonrasında sermaye düzeltme olumlu farkı da

1 milyar 111 milyondur. Keza öz kaynaklardaki enflasyon düzeltmesini yapıp yapmanın aslında finansal tablolara etkisi yoktur. Çünkü sermaye artırılıp zarar yazılmaktadır. Bu tarafta 502 hesap, diğer tarafta 698 borç kalanı zarar olup bunların birbirinden mahsubu mümkündür.

Enflasyon düzeltme zararı, sermaye enflasyon düzeltme farkı ile kapatılmıştır. Dönem kârı tümüyle kapatılmıştır. Geçmiş yıl kârımız, dağıtılmamış geçmiş yıl kârı 7 milyon liradır, bu tutar da kapatılmıştır ve düzeltilmiş bilançoda yoktur. Kalan kalem, olağanüstü yedeklerdir. Yasal yedekler düzeltilmiş haliyle durmaktadır. Bir de sermaye ile sermaye enflasyon düzeltme olumlu farkının, enflasyon düzeltme zararının mahsubundan sonra kalan kısmı bulunmaktadır. Şayet ilgili örnekteki şirket kâr dağıtmak isterse dönem kârı ve geçmiş yıllar kârı yoktur, kâr dağıtımı yapılamaz. Ortada dönem kârı vardır, ama düzeltme sonrası ortadan kalkmıştır. Dağıtımın yapılabileceği yer bakımından iki unsur var: yasal yedekler ve olağanüstü yedeklerdir.

Yasal yedeklerden kâr dağıtabilmek için Türk Ticaret Kanunu'na göre yasal yedeklerin ödenmiş sermayenin yüzde 50'sini aşan kısmı dağıtılabilir. Burada ise aşmadığı için dağıtılamaz. Bu örnekte ancak olağanüstü yedeklerden kâr dağıtımı yapılabilir. Vergi Usul Kanunu'na göre yapılan enflasyon düzeltmesi bilançosunda kâr görünmediği için kâr dağıtılamaz.

Örnekteki şirket bağımsız denetime tabi; TMS 29'daki düzenlemeye bakılacak olursa orada olağanüstü yedekler dikkate alınmaz, olağanüstü yedekler zaten geçmiş yıl kârıdır. Bu sebeple zaten ne olağanüstü yedek ne de geçmiş yıllar kârı kalmaktadır. Katsayılar farklı olduğu için bambaşka bir bilançoyla karşı karşıya kalınır. Yakın zamanda bu şirketlerden birinin genel kurulunda, kâr dağıtılmak istendi. Genel kurulda, yasal kayıtlarında dağıtılabilecek olağanüstü yedek akçe (kâr) var olduğu için kâr dağıtım kararı alındı. SPK'nin konu ile ilgili tasarrufu bilinmektedir.

SPK'nın 7 Mart 2024 tarihinde yayımladığı kararda; 2023 yılı kâr payı tespit edilirken, kâr dağıtım tablosunda karşılaştırma için sunulan 2023 yılı yasal kayıtları için yasal kayıtlarda yer alan enflasyona göre düzeltilmemiş dönem kârı ile geçmiş yıl zararları tutarının esas alınmasına, ancak her halükarda dağıtılacak kâr payı tutarının enflasyon düzeltmesi sonucunda yasal kayıtlarda yer alan ve dağıtıma konu edilebilecek kâr dağıtım kalemleri içinde karşılığının bulunduğunun kontrolünün ilgili ihraççı ve yönetim kurulunun sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir. Buna göre yasal kayıtlarda TTK'ye göre dağıtılmasına izin verilen kâr veya yedek yoksa kâr dağıtımı yapılamayacaktır. 2023 yılı düzeltilmiş bilançoda ve dolayısıyla yasal kayıtlarda dağıtılabilecek kâr veya yedek yoksa ortaklara kâr dağıtımı yapılamayacaktır.

Vergi Usul Kanunu'na göre yapılan enflasyon düzeltmesi yasal kayıtlarda yer alan ve dağıtıma konu edilebilecek kâr dağıtım kalemleri içinde karşılığının bulunduğunun kontrolünün ilgili ihraççı veya yönetim kurulu sorumluluğundadır. SPK, KGK veya Ticaret Bakanlığı bakımından bu kârların dağıtımında vergi önem taşımamaktadır. Şayet şirket enflasyon düzeltmesinden

kaynaklanan farkları dağıtırsa Maliye dağıtılan tutarı hem kurumlar vergisine hem de stopaja tabi tutacaktır. Şirket eğer böyle bir kâr dağıtırsa enflasyon düzeltilme farklarını da dağıtabilir, kurumlar vergisi ödemek şartıyla.

Kâr dağıtımı önerisi sonuçta yönetim kurulunun teklifiyle genel kurula gideceği için kâr dağıtımından yönetim kurulu da sorumlu olacaktır. SPK'nın da böyle bir düzenlemesi vardır, buna göre: Bağımsız denetimden geçmiş bilançoyla geçmemiş bilançodan hangisindeki kâr daha düşükse dağıtımı onun üzerinden yapmalıdır. Bu sermayenin korunması ilkesi yönünden de doğru bir karardır. Çünkü enflasyon düzeltmesinden yapılacak olan her kâr dağıtımı aslında şirketin sermayesini ortaklarına dağıtması demektir. Enflasyon düzeltmesinin sonucunda eğer bir işletmenin enflasyon düzeltme zararı ortaya çıkmışsa bilin ki o işletme bugüne kadar aslında kâr etmemiş sermayesini koruyamamış, sermayesinin bir kısmını ya ortaklarına kâr payı olarak dağıtmış ya da devlete vergi olarak ödemiş demektir. Misal 10 yıl önce 1 milyon doları o günkü değerle sermaye olarak koyan bir şirket, bugün değerlediğinde eğer onun dolar karşılığını koruyamamışsa demek ki bu işletme fazla vergi ödemiş veya ortaklarına gerçekte elde edilmeyen kârı dağıtmıştır. Türkiye'deki vergi af kanunlarıyla bu şirketlerin bir kısmının da maalesef açıkça içi boşaltılmıştır. Ortaklardan alacaklar hesabının yüzde üç vergiyle kapatılması demek, kâr dağıtım demektir. Stok afları da bir yana. Velhasıl bazı şirketlerin enflasyon düzeltmesi sonucunda aşırı zararlı çıkmalarının altında yatan sebeplerden birisini de geçilen 18-19 yıldaki vergi af kanunlarında aramak gerekmektedir.

Bir başka konu da öz sermaye kalemleri düzeltme farklarının enflasyon düzeltme zararına mahsubunda herhangi bir sorun oluşmamakta örnekteki bilançoya, tabloya dönmek gerekirse; İşletmenin aslında enflasyon düzeltmesinden dolayı olağanüstü yedekleri 72 milyon TL iken 245 milyona çıkmıştır. Bu 175 milyon TL enflasyon düzeltme artışı demektir. Bu tutar bilançoda dönem karında görünseydi bunu dağıtmakta hiçbir problem olmayacaktı, fakat Maliye bu tutarın sadece düzeltme sonucunda ortaya çıkan zararlardan mahsup edilebileceğini, başka bir hesaba nakledilirse o halde bunu dağıtılmış kâr sayacağını söylemektedir. Dolayısıyla buna da imkan yoktur. Düzeltme öncesi kârların genel hükümlere göre dağıtılmasında yani stopaja tabi ise stopajın alınmasında herhangi bir sorun yoktur. Enflasyon düzeltmesindeki sermaye düzeltme olumlu farkların sermaye ilavesinde de yine herhangi bir problem yoktur. Bunların sermayeye ilavesi mümkündür.

Enflasyon Düzeltmesi Vergisi Mi Ödeyeceğiz?

İşletmeler enflasyon vergisi mi ödeyecek? Soner Bey'in **"varlık vergisi"** dediği bu vergiye, şahsım olarak **"servet vergisi"** adını daha uygun buluyorum. Enflasyon düzeltmesi sonucunda, duran varlıkların düzeltilmesinden dolayı öz kaynaklar yeterince fazla değilse yeterince karşılamayacaksa ki karşılamayacak işletmeler çıkacaktır; bu işletmeler ileride o varlığın satılması sırasında ödemesi gereken vergiyi bugünden, peşinen ödemekle karşı karşıya

kalabilecektir. Dolayısıyla bir nevi enflasyon düzeltmesi sonucundaki karlar bir servet vergisi niteliği kazanabilir. Kazanılmamış şeyler vergilendirilebilir. Peki bu haksız değil mi sorusu akıllara gelecektir. Enflasyonun, gelir dağılımını bozduğu artık gözle görülüyor, bu birilerinin gelirlerinde, kazançlarında düşme olurken birilerinkinde artma olduğu anlamına gelir. Çünkü bu bileşik kaplar hikayesidir, bir tarafta azalırken diğer tarafta artar. Dolayısıyla bu kârların, kaynakların nerede toplandığı bulunup vergilendirilmesi gerekmektedir. Enflasyon düzeltmesinin doğru uygulandığı kabul edilirse bilançoların doğru endekslerle düzeltildiği kabul edilirse bu ödenecek vergiler aslında bozulmuş olan gelir dağılımının yeniden dağıtılmasını da sağlayan bir mekanizmaya sahip olacaktır. O halde bu beklenmeyen bir vergi miydi sorusu sorulmalıdır. Hayır değildir, zira Türk toplumu 2004 yılında bunun ipuçlarını yakalamıştır. Herkes enflasyon düzeltmesinin sonucunda bazı işletmelerin kazanılmayan kazançlarının veya varlıklarının vergisini ödeyeceğini biliyorlardı. Bu bilinmeyen bir konu değildir. Zaten Maliye Bakanlığı, bankalar ve finansman şirketlerini enflasyon düzeltmesi dışında tutarak bu niyetini ortaya koymuştur. Çünkü düzeltme sonucunda banka ve finansman şirketlerinin öz varlıkları daha yüksek olduğu için enflasyon düzeltmesi sonucunda daha az vergi ödeyecekleri öngörülüp hariç tutulmuştur.

O halde soru şudur: Bu şirketler (banka ve finans şirketleri) gibi bütün diğer şirketlerde de enflasyon düzeltmesinin yapılıp vergisine karışılmayacağı bir atmosfer Türkiye'de var mıdır? Bugün açıklanan 3 aylık bütçe açığı 500 küsur milyar TL iken bunu kim finanse edecektir?

Bu noktada bir de finansman boyutuna değinmek gerekirse: Türkiye'nin şu anda içinden geçtiği durumda enflasyon düzeltmesi yapılırsa stoklarımızın değeri artacaktır, satılan mamul maliyetleri veya mal maliyetleri artacak, kârlar normal seyrini gösterecektir. Diğer bir yandan ise amortismana tabi iktisadi kıymetlerin değeri yükselecek, yüksek değer üzerinden amortisman giderleri yaratılacak ve gerçek anlamda kârın vergisi ödenecektir. O halde şu aşikârdır ki ya bir ek vergiye rıza gösterilecek ya da enflasyon vergisine razı olunacaktır. Geçiş döneminde, özellikle de 2024 yılı eğer enflasyonla mücadele yılı olacak ise bu iki seçenekten birine teslimiyetten başka bir çare olduğunu söylemek güçtür.

Enflasyon Düzeltmesinin Yapılmakta Olan Yatırımlar ile Büyük Konut Projelerine Olası Etkisi

Bu konuda iki önemli sektörde sorun yaşanacağı öngörülmektedir. Bir tanesi yapılmakta olan yatırımlar. Bir işletmenin bankadan kredi aldığı, 10 milyon TL'lik yatırım yaptığı örneğinde, 2 milyon TL'si şirketin kendisinden 8 milyon TL'si ise banka kredisi, yatırımın 2023 yılında yarısını 2024'te de diğer yarısı yapılacak, 2025'te de bu tesisin açılması planlanmakta. Daha tesis açılmadan ciddi bir vergiyle karşı karşıya kalınabilir. Bir başka örnekte şirketin yatırım amaçlı bir arsa satın aldığı düşünülsün; bu şirketin yine banka kredisiyle bu arsanın büyük bir kısmını finanse ettiği düşünülürse bu arsanın üzerindeki

değer artışından dolayı da vergi ödemek durumunda kalacak. Bu sebeple enflasyon düzeltmesinde, servet vergisi niteliği vardır.

Bu durumun telafisi için özellikle yapılmakta olan yatırımlar için bir çözüm önerisi sunulmaktadır. Bu tür işletmelerde yapılmakta olan yatırımlarda yatırım dönemi bitinceye yani işletme dönemine kadar buradan gelen farklar bilançonun pasifinde ertelenmiş vergi veya gelir olarak düzenlenebilecektir. Bunun teknik olarak hesaplanmasında birtakım zorlukları olduğu bilinmektedir, fakat buna uygun bir düzenleme yapılabilir. Yine özellikle büyük konut projeleri düşünülmelidir, bunların pek çoğu banka kredileriyle finanse edilmektedir. Bunların da yapılma süreçleri yani satılma süreçleri 2-3 yıl almaktadır, bu süreçte eğer özkaynakla finanse edilmemişse bu projeler ya da bu projeler topraktan avans yani alınan avanslarla finanse edilmemişse bu şirketler için de durum servet vergisine dönüşebilir ve bu projelerin bir kısmı sıkıntıya girebilir. Bu bakımdan bazı özel konularda ve projelere bağlı ertelemeler yapılması söz konusu olabilir. Arjantin örneğinde de bir ertelemeden söz edilmiştir, bu yapılabilir, ama zorluklarının olduğunu kabul etmek gerekir.

Enflasyon Düzeltmesinin Binek Otomobillerinin Amortismanı İle Teşvik Belgeli Yatırımlarda Yatırıma Katkı Tutarının Hesabına Etkisi

Enflasyon düzeltmesiyle ilgili olarak iki tane eleştiri daha vardır:

Birincisi, binek otomobillerinin amortismanlarının gider yazılamaması. Türkiye'de kamu maliyesinin önemli bir vergi kaynağı olan binek otomobillerinin amortisman giderlerinin bir kısmı dikkate alınmıyor. Örneğin, 2020 yılında 1 milyon TL'ye bir araç alınmış, zaten 300 bin TL'lik kısmının amortismanı gider yazılabiliyor. 2024'e gelindiğinde ise enflasyon düzeltmesi yapılıyor, aracın kayıtlı değerinin iki kat arttığı varsayılırsa 2 milyon TL'ye çıktığı, ama hala 300 bin TL'lik kısmının amortisman gideri olarak yazılabildiği biliniyor. Bütün varlıklarda amortismana tabi tutar artmışken binek otomobilinde amortismana tabi kısım artmıyor. Maliye Bakanlığı bunun kanunla düzenlendiğini gösteriyor. Diğerleri de kanunla düzenlenmişken, satın alma bedeli veya iktisap bedeli üzerinden amortisman ayırırken, enflasyon düzeltmesi sonunda bir makinenin yeni düzeltilmiş değerinden ayırırken neden burada böyle bir şeye takılıp kalındığını anlamak güçtür. Dolayısıyla bu bir haksızlıktır. Yani binek otomobillerinin durumunun tebliğ ile düzeltilebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

İkincisi ise yatırım teşvik belgeli yatırım harcamalarında indirimli kurumlar vergisi konusudur. Burada da tevsi yatırımlardan elde edilen kazancın oranlamasının yapılması gerekmektedir. Bu hesap, tevsi yatırımlarda yatırım tutarı ile toplam sabit tutarın birbirine oranı dahilinde yapılır. Yatırıma katkı tutarının hesabı, fiilen yapılmış olan düzeltilmemiş harcama üzerinden yapılıyor. Bu durum da ciddi haksızlıklara sebep olmaktadır. İşletme döneminde yeniden değerleme oranında yatırıma katkı tutarı güncellenebildiği halde yatırım döneminde işletmelerin bu yüksek enflasyon döneminde yaptıkları

harcamalar endekslenemiyor. Bu durumda şu sorular akla gelmektedir: Yatırım teşvik edilmeli midir edilmemeli midir veya yatırıma katkı oranı yüzde 40 değil de yüzde 20 olabilir mi? Bu ihtimal uygun olabilecektir, fakat bir işlem yapılırken bir tarafı düzeltilip bir başka tarafı düzeltilmezse çok büyük haksızlıklarla karşı karşıya kalınır.

Başkent Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nalan Akdoğan

Bugün aramızda bulunan çok kıymetli panelistlere çok teşekkür ediyorum. Sözlerime teorik yapıyı anlatarak başlamak isterim, Enflasyon muhasebesi nedir bunu konuşacağız. Başta hemen söylemek gerekir ki enflasyon muhasebesi sadece düzeltme değildir.

Bankalarda para maliyetini araştırmak ve doktora üstü araştırmalar yapmak üzere yurt dışında bulunduğum esnada 1977'de enflasyon muhasebesiyle tanıştım, zira İngiltere'de her yerde enflasyon muhasebesi konuşuluyordu. Londra'daki Chartered Accountant Enstitüsüne gittim. Kaynakları incelediğimde, bütün araştırmaların projelerin enflasyon muhasebesi ile ilgili olduğunu gördüm. Hemen rahmetli Hocam Prof. Jale Sihay Güven'in izniyle tez konumu değiştirdim ve buralara kadar geldik. Enflasyon muhasebesiyle benim öğrencilerim 1980'den itibaren tanışmıştır. Türkiye'nin ve akademik camiasının enflasyon muhasebesiyle tanışması seksenli yıllardan sonraya gelir.

1980-2003'e kadar Maliye Bakanlığı'na enflasyon muhasebesi uygulamasının gerekli olduğunu Nuri Uman hocamızla birlikte anlattık ve 23 yılın sonunda ikna edebildik. Yasal düzenlemelerde tebliğin hazırlanması aşamasında Nuri hocam ve bakanlıkta çalışan arkadaşlarla birlikte metni oluşturduk ve hatta tebliğdeki örnek uygulamaların hazırlanmasına da katkı verdik. Ama uygulamadaki yanlış yorumlamalarla bugünlere geldik.

Yine o dönemin iş insanları enflasyon muhasebesine çok destek veriyordu. Çünkü vergide büyük avantaj sağlayacağını, vergi matrahını düşüreceğini zannediyorlardı. Hâlbuki enflasyon muhasebesi; varlıkların finansmanında borçtan yararlanılmışsa ve aktifte enflasyondan kendini koruyan parasal olmayan kalemlere yatırım yapılmışsa satın alma gücünde kazanç olur, matrah azalmaz aksine artar. Enflasyon muhasebesi öz sermayenin korunması kavramına dayalıdır. Kârın ölçümü bu mantıkladır.

Tablo 2: Kâr Oluşum Alternatifleri

Değerleme Ölçüsü	Sermayenin Korunması Kavramı	Hesapların ifadesinde kullanılan ölçü birimi
Tarihi Maliyet	Sermayenin finansal (nominal) olarak korunması	Paranın nominal değeri
Tarihi Maliyet	Sermayenin satın alma gücünün korunması	Paranın satın alma gücü
Cari Değer	Sermayenin üretim gücünün korunması	Paranın nominal değeri
Cari Değer	Sermayenin üretim gücünün Korunması	Paranın satın alma gücü

Tablo 2'de de görüleceği üzere kâr oluşum alternatifleri, değerleme ölçüsü, sermayenin korunması kavramı ve hesapların ifadesinde kullanılan ölçü birimine göre değişir. Bugünkü mevzuatımızda, değerleme ölçüsü olarak tarihi veriler kullanılmakta, sermayenin nominal olarak korunması kavramına göre kâr hesaplanmakta ve ölçü birimi ise paranın nominal değeri olmaktadır.

Sermayenin korunması kavramı, işletmenin devamlılığını sağlamayı amaçladığı sermayeyi nasıl tanımladığıyla ilgilidir.

Bu kavram hangi kârın ölçüleceğine ilişkin referans noktası sağlar, sermaye kavramı ile kâr kavramı arasında bir bağlantı kurar. Bu kavramın belirlenmiş olması işletme sermayesinin getirisi ile işletme sermayesinde meydana gelen artış arasında bir ayrım yapabilmenin ön şartıdır.

Varlık girişlerinin, sadece sermayenin devamlılığı için gereken tutarları aşan kısmı kâr olarak tanımlanabilir ve dolayısıyla sermayenin getirisi olarak kabul edilebilir. Böylece, gelirden giderler (uygun olması halinde, sermaye koruma düzeltmeleri de dahil olmak üzere) düşüldükten sonra kalan tutar kârdır. Giderlerin gelirden fazla olması halinde kalan tutar zarardır.

Enflasyon muhasebesinde, genel fiyat düzeyi muhasebesi ve cari değer muhasebesi uygulamaları vardır. Genel fiyat düzeyinde kâr verisi öz sermayenin satın alma gücüne göre korunmasını hedef alırken, cari değer muhasebesinde sermayenin üretim gücünün korunmasını esas almakta ve değerlemede cari değerler kullanılmaktadır. Cari değerlerin tespitinde piyasa fiyatları veya özel fiyat endeksleri kullanılmaktadır. Aşağıdaki Tablo 3'de genel fiyat düzeyindeki kar ile sermayenin nominal olarak korunmasındaki karın nasıl farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 3

SERMAYENİN NOMİNAL OLARAK KORUNMASI	SERMAYENİN SATIN ALMA GÜCÜNÜN KORUNMASI (Enflasyon oranı %85)
İşletmeye konan sermaye: 10.000 TL	İşletmeye konan değer: 10.000 TL
Dönem içi işletmeye konan değer: (-)	Dönem içi işletmeye konan değer: (-)
Dönem içi işletmeden çekilen değer: +	Dönem içi işletmeden çekilen değer: +
Dönem sonu özkaynak: 15.000 TL	Dönem sonu özkaynak: 15.000 TL
DÖNEM karı	DÖNEM karı (ZARARI)
Dönem sonu özkaynak: 15.000 TL	Dönem sonu özkaynak: 15.000 TL
Dönem başı özkaynak: (10.000 TL)	Dönem başı Özkaynak satın alma gücü
	(10.000 TLx185/100)= (18.500 TL)
Dönem karı: 5.000 TL	Dönem zararı: (3.500 TL)

Örnekten de görüleceği üzere enflasyon düzeltmesi yapmadan bugünkü sistemde kâr 5.000 TL iken, genel fiyat düzeyi muhasebesinde kâr değil, 3.500 TL zarar hesaplanmıştır. Cari değerler esas alınarak hesaplama yapılsaydı kâr daha farklı bir tutar olarak hesaplanacaktı.

Genel fiyat düzeyi düzeltmesinde aslında varlıkların cari piyasa değerleri hesaplanmamakta, sadece ilgili kalemin ortaya çıktığı tarihte ödenen tutarı, finansal tablonun düzenlendiği tarihteki satın alma gücüne göre ifade edilmektedir. Dolayısıyla örneğin mayıs ayında alınan bir stok kalemi ile mayıs ayında alınan bir makinanın düzeltme katsayısı aynı olmaktadır. Düzeltilmiş tutarlar, gerek stok kaleminin gerekse makinanın cari değerini yansıtmamakta sadece mayıs ayında ödenen tutarın raporlama yapılan aydaki satın alma gücüne göre eşdeğeri nedir sorusunu yanıtlamaktadır.

Genelde hep maddi duran varlığın değerlenip bunun farkının 698 no.lu hesaba alacak yazıldığını söyleyenler olur, doğru. Maddi duran varlık kalemine ise değerleme farkını borç, 698 no.lu sonuç hesaba ise alacak olarak yazarlar. Dolayısıyla hesabın bakiyesi vergi matrahını etkileyecektir. Daha doğrusu enflasyondan kaynaklı kâr/zarar oluşacaktır. Oysa olan o değildir aslında. Enflasyon kârını/zararını yaratan işlem net parasal pozisyondaki satın alma gücü kaybıdır veya kazancıdır. Biz onu tablolar halinde gösteririz. Yurt dışı da öyle gösterir.

Satınalma Gücü Kazancı Ve Kaybı Nedir?

Bunun hesaplanması gerekir. Ama 698 no.lu hesabın bakiyesi de aynı sonucu verir. Dolayısıyla bu anlatılırken iş insanlarının da desteğini alıyoruz, çünkü onlar net parasal pozisyonlarından dolayı kazançlı olduklarını değil de aktiflerindeki değerlerden vergi alındığını yani vergi ödediklerini düşünüyorlar, ancak aslında aktifteki varlık özkaynakla finanse edilmişse söz konusu olan bu değil, yani bu durumda iş insanı enflasyondan kendini korumuş oluyor. Fakat borçla finanse edilmişse bu durumda borç alıp parasal olmayan bir kaleme yatırım yapmış oluyor, haliyle de kârı ortaya çıkıyor tabii.

Enflasyon Muhasebesi Niye Ortaya Çıkmıştı?

Aslında finansal tablolardaki bilgiler gerçeği göstermiyor. Finansal tablo düzenlemenin sebebi bilançoya bakıldığında işletmenin gerçek varlığını, kaynak yapısını görebilmektir. Gelir tablosu ise şirketin gerçek kârını gösterir. Nakit akış tabloları nakit hareketlerini gösterir. Maalesef enflasyon olan dönemlerde bu bilanço veya bu kâr zarar tablosu gerçeği göstermemektedir. İşte gerçeği göstermek için enflasyon muhasebesi geldi. 29 no.lu UMS muhasebe standardı yürürlüğe girinceye kadar birçok ülkede farklı farklı uygulamaları oldu, bu farklılıkların önüne geçebilmek için de 29 no.lu standart yürürlüğe girdi. Şu anda bizde de 29 no.lu standart var. Maliye tarafından yayınlanan standart da yüzde 90 oranında buna benzerdir.

Şunu söylemek gerekir ki bir şirketin finansal tablosunun enflasyondan etkilenişi sahip olduğu varlık ve kaynaklarla ilgilidir. Eğer bir işletmenin parasal olmayan varlık kalemleri çoksa yani enflasyon karşısında değerini koruyan varlıklara yatırım yapmış ise yani kaynağını enflasyona karşı kendini koruyan değerlere yatırmışsa o şirket enflasyonda zarar etmez. Çünkü kendini fiyat artışlarına karşı koruyan bir şirkettir. Şayet aktifte enflasyon karşısında değerini koruyamayan parasal kalemlere yatırım yapmışsa o zaman işletmede bir zarar olacak demektir. Bilançolara bakıldığında parasal olmayan varlık kalemleri ve parasal olmayan kaynak yapıları 555 sayılı Genel Tebliğde hesap hesap sıralanmıştır.

Genellikle eğer bir şirketin parasal aktifi parasal pasiften çoksa o şirkette net parasal pozisyon zararı olur. Bu peşinen söylenebilir, eğer parasal aktifi parasal pasiften çoksa enflasyonun sonucunda satın alma gücü açısından bir zarar olacaktır.

Yine gelir tablosuna bakıldığında da enflasyon etkisi olduğu görülecektir. Örneğin: 100 TL'ye alınan bir stok kaleminin 150 TL'den satılması halinde burada 50 TL'lik kâr elde edildi deniyor. Oysa aynı stok kalemini yerine koymak için eğer 140 TL harcanacaksa o zaman aradaki 50 TL kârın 40 TL'si elde bulundurma kazancıdır. Brüt satış kârı değildir. Dolayısıyla bunların ayrıntılı olarak hesap edilmesi gerekmekte, bu da yerine koyma maliyetini gündeme getirmektedir.

Bu durumda kârı ölçerken yaklaşım nedir? Bu bakımdan değerleme ölçüleri çok önemlidir. Yani tarihi maliyete göre mi varlık ölçülüyor ki Türk vergi kanunları daha çok bu esası benimsemektedir. Yoksa cari değerlere göre mi

ölçüm yapılıyor? İşletmenin hâlihazırda sahip olduğu makinede, stokta, binada güncel gerçeğe uygun değeriyle cari maliyete göre mi raporlanıyor? Bu sorunun cevabına göre farklılık oluşmaktadır.

Burada sermayenin korunması kavramı, kârın tespitinde önemlidir. Bu bakımdan sermaye nominal (finansal) olarak mı korunuyor, satın alma gücü olarak mı korunuyor yoksa fiziki olarak üretim gücün olarak mı korunuyor, bu yaklaşımlara göre kâr farklılaşmaktadır.

Türk vergi kanunları, tarihi maliyet ve sermayenin nominal olarak korunması kavramına göre kârı ölçmektedir. Dönem başındaki öz sermayeyle dönem sonu öz sermaye karşılaştırılır; çekilen ve konan değerler hariç tutulup bulunan tutara kâr denmektedir. Fakat yüksek enflasyon dönemlerinde bu kâr, kar değildir. Dolayısıyla bu kavramlar piyasayı yönlendirmektedir.

Diğer önemli bir veri ise ölçü birimidir. Bu hesaplamalar esnasında mali tablolar hangi ölçü birimine göre ölçülmekteyse paranın nominal değeri mi yoksa paranın satın alma gücüne göre mi ölçüm yapılmaktadır, bu seçenekler enflasyon muhasebesi uygulamalarının yöntemlerini oluşturur.

Bir şirket, bir ülke, tarihi maliyet esasında sermayenin finansal olarak korunması kavramına göre paranın nominal değerine göre ölçerek kârı bulur ve tabloları düzenler, yahut tarihi maliyetleri kullanır. Ama sermayenin satın alma gücünün korunması yaklaşımından hareket ederek kârı ölçer. Burada ölçü birimi nedir sorusunun cevabı TL'nin nominal değeri değil, satın alma gücüdür.

Diğer bir alternatif ise cari değerlere göre değerleme yapılmasıdır. Yine burada sermayenin üretim gücünün yani fiziki kapasitesinin korunması amaç bilinmelidir. Burada da ölçü birim olarak paranın nominal değeri alınabileceği gibi paranın satın alma gücü de alınabilir. Bütün bu yaklaşımlar TMS 29 gelene kadar farklı farklı ülkelerde farklı şekilde uygulanmıştır.

Örneğin sermayenin nominal olarak korunması kavramında 10 bin TL sermaye konulduğu varsayımında; dönem içinde sermaye arttırılmayıp kâr da dağıtılmazsa özkaynak 15 bin TL olacaktır. İkisinin farkı ne kadar ise kâr da o olacaktır, bu durumda 5 bin TL kâr vardır. Türk vergi kanunları bugüne kadar bu esasa göre vergi almaktadır. Oysa eğer sermayenin satın alma gücünün korunması kavramından yola çıkılsaydı 10 bin TL sermayenin olduğu ülkede o dönemde yüzde 85 enflasyon varsa ocak ayında 10 bin TL'ye alınabilen kalemlerin aralık ayında da aynı şekilde alınabilmesi için 10 bin TL'nin yüzde 85 artırıldığı zaman 18.500 TL edecektir. Bu durumda dönem sonundaki özkaynak, kâr bir yana, 3.500 TL zarar edildiğini kaydedecektir. Dolayısıyla bu mantığa göre yapılan düzenlemeye genel fiyat düzeyi muhasebesi denmektedir. Şu anda enflasyon düzeltmesi denilen muhasebe de budur. Ölçü birimi değiştirilmiş, dolayısıyla TL finansal tabloları paranın satın alma gücüne göre düzeltilmiştir. Bunun yapım aşamasında ise endeksler devreye girmektedir.

Bu bakımdan bir başka element de üretim gücünün korunması, fiziki sermaye rezervidir. Tamamen cari değerlerin dikkate alınması gerekmektedir. Yani makinenin değeri neyse gerçek değer onunla gösterilmelidir yahut bi-

nanın gerçek değeri neyse o değerle gösterilmelidir. Buna karşın pratikte genel fiyat düzeyine göre hesaplandığı için örneğin, 2020 yılında alınan bir makine şubat ayında endeksi neyse yine aynı tarihte alınan bir bina da aynı katsayıyla düzeltilmektedir. Oysa ikisinin gerçeğe uygun değeri farklıdır, fakat genel fiyat endeksinde bu dikkate alınmamıştır. Dolayısıyla finansal tablolarda yer alan bilgiler gerçeğe uygun değeri yansıtmamaktadır. Sadece o alınan kalemler için o tarihte ödenen paranın bilançonun çıktığı tarihteki satın alma gücüne göre eş değeri nedir sorusunun cevabı bulunmaktadır.

Enflasyon muhasebesinde bütün dünyaya baktığımız zaman bu iki yöntem ortaya çıkmaktadır. Ya genel fiyatlar baz alınarak, ki birçok ülke bu kolay olduğu için bunu tercih etmiştir, ya da cari değerler esas alınarak düzeltmeler yapılmıştır. Mesela 1978 yılına bakıldığında İngiltere'nin uyguladığı yöntem cari maliyet muhasebesidir. Cari değerler esas alınmıştır, yalnızca bankacılık sektöründe perakende eşya fiyat endeksleri kullanılarak düzeltmeler yapılmıştır. Ama diğer sektörlerde hep özel fiyat endeksleri veya gerçek cari maliyeti neyse o kullanılmıştır.

Amerika'da da buna yaklaşık yöntemler önerilmiştir. Ancak Arjantin, Peru, İsrail gibi ülkeler senelerce genel fiyat düzeyi muhasebesini uygulamışlardır. Çünkü bu yöntemin uygulaması daha kolay bulunmaktadır. Bugün genel fiyat düzeyi de uygulandığında endeks sorunu yaratmaktadır. Endekse göre yani paranın satın alma gücünün neye göre düzeltileceği sorun teşkil etmektedir. Yabancı para birimine bağlayanlar olmuştur, örneğin Amerika milli gelir deflatörü alınmıştır. TMS 29'da bu konuda kesin bir şey yoktur, bu bakımdan belirli bir endeks kuralı konulmamıştır. **O ülkede en yaygın en kapsamlı ve en çok doğru olabilen ve sıklıkla yapılan endeks neyse o kullanılacak demekle yetinilmiştir**. Dolayısıyla Türkiye'de 2003 düzeltmesinde en yaygın kullanılan toplam eşya fiyat endeksi olmuştur. Fakat İsrail'in tercihi tüketici fiyat endeksi olmuştur. Şu anda ülkelerden tüketici fiyat endeksini kullananlar da vardır. Türkiye'de vergi açısından düzeltmede yurt içi üretici fiyat endeksi alınmıştır, zira bu endeksin daha kapsamlı olduğu düşünülmüştür, ama maalesef denetim şirketleri birtakım yurt dışı uygulamalara da bakarak tüketici fiyat endeksinde ısrar etmişlerdir ve Kamu Gözetim Kurumunu da ikna etmişlerdir. Dolayısıyla KGK ve SPK, tüketici fiyat endeksinin esas alınmasını istemiştir. Maliye Bakanlığı da üretici fiyat endeksini kabul etmiştir. Bu konuda müzakere edilip ortak bir paydada buluşulmasının daha yerinde olacağı da ifade edilmiştir. Fakat bugün, ne yazık ki, muhasebeciler şirket yönetimleri için üretici fiyat endeksine göre, Maliye Bakanlığı için de tüketici fiyat endeksine göre düzeltme yapmaktadırlar. Değerlemedeki farklılıklar da ayrıca dikkate alındığında, çift mali tablo uygulamaları Türkiye'nin sorunlarını çoğaltmaktadır.

Geçici vergi dönemleri için son üç hesap döneminde yüzde 100 enflasyon sınırının aşılıp aşılmadığının tespiti için 36 ay geriye gitmek gerekmektedir. Cari dönemde de 12 aylık süredeki yüzde 10 artışına dikkat etmek gerekmektedir.

Bu düzeltmeler bakımından da aslen iş insanlarının karar vermesi beklenmektedir. Bu düzeltmelerin genel fiyat düzeyi muhasebesine göre mi, yoksa cari değere göre mi yapılacağı belirlenmelidir. Türkiye kararını vermiş ve ge-

nel fiyat düzeyi muhasebesi uygulanacak demiştir. Bu halde akıllara, genel fiyat düzeyine göre yapılacağına göre hangi endeks kullanılacak sorusu gelmektedir. İki endeksten tüketici fiyat endeksi ya da üretici fiyat endeksinin uygulanmasını isteyen iki farklı taraf vardır. Bu karar verildikten sonra bir de düzeltme kat sayıları hesaplanacak ve ona göre de artık düzeltme yapılacaktır, fakat kat sayı olarak aynı yılın aynı ayında alınan farklı varlıklar aynı değere getirilecektir. Oysa onların gerçek değeri o değildir. Dolayısıyla bunlara dikkat etmek gerekmektedir.

Bu bakımdan düzeltme yapılırken uygulanması gereken birtakım kurallar seçilmesi gereken bir endeks vardır, ancak bir de parasal-parasal olmayan kalem ayrımı söz konusudur. Parasal olmayan kalemler enflasyona karşı kendisini koruyan kalemlerdir. Ve parasal pasifi, parasal aktifinden çok olan şirketler borçla çalıştığı için satın alma gücü kazancı sağlarlar.

Düzeltmeye esas tarihlerin bilinmesi de elzemdir. Hangi tarihin esas alınacağı vergi kanunumuzda detaylıca yazılmıştır. Ayrıca, düzeltmeye esas alınacak tutarın belirli olması gerekir. Eğer bu tutarın içerisinde reel olmayan finansman maliyeti varsa bunları çıkarmak gereklidir.

Yine normalde standartlarda çarparak bulunan değer, standartlara göre normalde o varlığın gerçeğe uygun değerinden fazla olamaz. Vergi uygulamasında bu düzenleme getirilmedi, atlandı. Diyelim ki elimizde evvelce aldığınız hurda stoklarınız var. Katsayıyla çarpılıyor ve yüksek, astronomik rakamlar çıkıyor. Oysa onun değeri o değil. Standarttaki maddeye göre düzeltsek o değere indirmemiz lazım.

Bir an önce Maliye Bakanlığınca bu konuda düzeltme yapılması gerektiği kanaatindeyim, aksi halde uygulama sonuçlarının yanıltıcı olacağı aşikâr.

Ve fakat düzeltmede birtakım kolaylıklar da söz konusudur, örneğin: toplulaştırmış yöntemler; basit yöntem, hareketli düzeltme kat sayısının esas alınması veya devir hızları gibi detaylar var.

Sonuçlara bakıldığında kayıtlarda büyük sorun olduğu görülüyor. Üç tane bilanço var, hangisine itibar edileceği tespit edilmeli. Yine düzeltme endeksi bakımından yurt içi ÜFE mi TÜFE mi farklı farklı sonuçlar çıkacak, dolayısıyla bu sorunları çözmek gerekiyor. Önerimiz bir an önce şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanması açısından muhasebe standartlarını kapsayan hesap planının uygulamaya girmesidir. Keza bu hesap planımız da hazır ve Maliye'de de çok tartışma konusu olmuştur. Kamu Gözetim Kurulu'nda yeni hesap planının devreye girmesi uygun olur. Böylece tek tablo olacak ve düzeltilmiş olacaktır.

İkinci önerimiz ise değerleme hükümlerinde yapılması gereken değişikliklerle ilgili: Vergi Usul Kanunu'ndaki değerleme hükümleri ile standartlar birebir olsun demiyoruz, ama uyumlu hale gelmeliler. Zira bu farklar kalkarsa inanın muhasebecilerimiz de iş insanlarımız da rahat edecek. Dolayısıyla bunların devreye girmesi gerekir.

Bir örnek üzerinden incelemek gerekirse;

Tablo 4:

31.12.2022 FİNANSAL DURUM TABLOSU					
AKTİF	**Tarihsel**	**Düzeltme Katsayısı**	**Düzeltilmiş**		**Fark**
DÖNEN VARLIKLAR	**1.143.956**			**1.232.593**	**88.637**
HAZIR DEĞERLER	159.430	1		159.430	
TİCARİ ALACAKLAR	362.600	1		362.600	
DİĞER ALACAKLAR	222.036	1		222.036	
STOKLAR	239.890			328.452	88.562
İlk Madde ve Malzeme 40.000			39.976		
Yarı Mamul 21.445			39.825		
Mamul 98.445			168.770		
Ticari Mal 70.000			69.880		
Verilen Sipariş Avansları 10.000			10.000		
GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	15.000	1,00		15.075	75
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	145.000	1		145.000	
DURAN VARLIKLAR	**1.570.397**			**12.594.412**	
MALİ DURAN VARLIKLAR	565.000			1.930.794	1.365.794
İştirakler 565.000			1.930.794		
MADDİ DURAN VARLIKLAR	885.397			10.493.210	
Binalar 1.027.500			14.925.648		13.898.148
Tesis Makine Cihazlar 300.000			1.951.866		1.651.866
Taşıtlar 120.000			237.259		117.259
Demirbaşlar 80.000			313.885		233.885
Bir. Amortismanlar (-) (642.103)			(6.935.448)		(6.293.345)
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	120.000			170.409	
Haklar 150.000			213.011		63.011
Bir. Amortismanlar (-) (30.000)			(42.602)		(12.602)
AKTİF TOPLAMI	**2.714.353**			**13.827.005**	**11.112.652**

PASİF					
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	**400.000**			**399.928**	
MALİ BORÇLAR	155.000	1	155.000		
TİCARİ BORÇLAR	80.000	1	80.000		
DİĞER BORÇLAR	20.000	1	20.000		
ÖDENECEK VERGİ RESİM VE HARÇLAR	50.000	1	50.000		
ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	40.000	1	40.000		
BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	10.000	1	10.000		
GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	30.000	0.9976	29.928		72
DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	15.000	1	15.000		
UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	**234.850**			**234.850**	
MALİ BORÇLAR	234.850	1	234.850		
ÖZKAYNAKLAR	**2.079.503**			**13.192.227**	
ÖDENMİŞ SERMAYE	1.690.203			22.576.420	
Sermaye 645.323			4.350.344		3.705.021
Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkı 1.044.880			18.226.077		17.181.197
SERMAYE YEDEKLERİ	300.000			1.257.923	
Hisse Senedi İhraç Primleri 300.000			1.257.923		957.923
KÂR YEDEKLERİ	35.000			126.156	
Yasal Yedekler 25.000			93.022		68.022
Olağanüstü Yedekler 10.000			33.134		23.134
GEÇMİŞ YIL KÂRLARI/ ZARARLARI	20.000			(10.768.272)	(10.788.272)
DÖNEM NET KÂRI	34.300				(34.300)
PASİF TOPLAMI	**2.714.353**			**13.827.005**	**11.112.652**

Bu örnekte vergi yasalarına göre, yani yurt içi üretici fiyat endeksine göre düzeltme yapılmıştır. Finansal durum tablosuna bakıldığında 2022 yılı dönem sonu finansal tablonun düzeltilmesinde dönen varlıkları 1.143.956 TL iken 1.232.593 TL olmuştur. Çünkü bu grupta parasal olmayan tek kalem stoklardır. Sadece bunun düzeltmesi yapılmıştır ve bir de hangi tarihte alınırsa ona göre düzeltilmiştir. Buna göre 239.890 TL olan stoklar 328.452 TL olmuştur. Parasal kalemlerde katsayı aynıdır. Çünkü 500 bin lira nakit varsa onun o günkü satın alma gücü o tutardır, 100 bin alacak varsa 100 bin lira satın alma gücü vardır. Dolayısıyla düzeltme katsayısı parasal kalemlerde her zaman birdir. Bir de gelecek aylara ait giderler parasal olmayan kalemdir. O da düzeltilmiştir.

En çok parasal olmayan kalem, duran varlık grubudur. Burada mali duran varlıklar iştirakler olabilir, vaktiyle alınan fakat bugünkü para birimine göre katsayı ile düzeltilmiş tutarı tablodadır. Maddi duran varlıklar, amortismanlar düzeltilmiştir. Böylece duran varlık grubu düzeltilmeden önce 1.570.397 TL iken düzeltilmiş tutarda 12.594.412 TL'ye çıkmıştır. Bu büyük bir enflasyon artışı olduğunun göstergesidir. Yine maddi olmayan duran varlıklar parasal olmayan kalem olduğu için, bu kalemler de düzeltilmiştir. Pasifte borçlar, parasal kalemdir dolayısıyla da düzeltme kat sayısı birdir. Kısa vadeli ve uzun vadeli yabancı kaynaklarda da bir düzeltme yapılmamıştır. Ancak ödenmiş sermaye ve öz kaynak unsurları parasal olmayan kalemlerdir. Dolayısıyla bütün bu kalemler kayıt tarihlerine göre düzeltilir. Tescil tarihi düzeltmede esas alınan tarihtir. Sermayenin nakit olarak artırımında ödeme tarihi düzeltmeye esas alınan tarihtir. Parasal olmayan kalemler, düzeltmeye esas tarihlerindeki katsayılara göre düzeltilir. İlk düzeltme olduğu için 698 no.lu hesapta biriken farklar otomatik olarak geçmiş yıl kârı veya zararına aktarılır. Bu örnek de zarar oldu, çünkü aktifte parasal olmayan kalemlerden gelen düzeltme farklarına göre, öz kaynak unsurlarından gelen düzeltme farkları daha çok gözlenmiştir. Örnekte öz sermaye ile çalışan bir şirket olduğu için dönem net kârı geçmiş yıl kârından gelen 20.000 TL iken 10.768.272 TL zarar olmuştur. Bu veriler geçici vergi dönemlerinde de düzenlenecek ve 31 Aralık'ta yaptığımız düzeltme bilançosunu 31 Mart'a taşınacak. Taşıma denen bu işlemi nasıl yapıyoruz? Mart sonu endeksiyle aralık ayı endeksinin kat sayısına göre geçen sene finansal durum tablosunun, parasal olsun veya olmasın, hepsini aynı kat sayı ile çarpıp bugüne getiriyoruz. Yine geçici vergi dönemlerinde ortaya çıkan değişimi de düzelterek ekleyip çıkarıyoruz ve verilerin yeni tutarlarını buluyoruz, bu dönemin artık farkları geçmiş yıl kâr zararı değil dönemin kâr ve zararıdır.

Örnekteki verilerle 31.12.2023 tarihli geçici vergi dönemi sonunda yapılan düzeltme sonuçları;

Tablo 5

31.03.2023 FİNANSAL DURUM TABLOSU				
AKTİF		**Düz. Katsayı**	**Düzeltilmiş**	**Fark**
DÖNEN VARLIKLAR	**1.647.166**		**1.650.263**	**3.097**
HAZIR DEĞERLER	466.412	1	466.412	
TİCARİ ALACAKLAR	450.162	1	450.162	
DİĞER ALACAKLAR	351.109	1	351.109	
STOKLAR	207.455		210.552	3.097
İlk Madde ve Malzeme	20.000		20.088	
Yarı Mamul	25.383		26.094	
Mamul	82.072		84.370	
Ticari Mal	60.000		60.000	
Verilen Sipariş Avansları	20.000		20.000	
GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	17.028	1	17.028	-
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	155.000	1	155.000	
DURAN VARLIKLAR	**12.608.314**		**13.377.691**	
MALİ DURAN VARLIKLAR	2.109.294		2.223.516	14.222
İştirakler	2.109.294		2.223.516	
MADDİ DURAN VARLIKLAR	10.339.262		10.984.447	
Binalar	14.925.648		15.857.031	931.383
Tesis Makine Cihazlar	1.951.866		2.073.665	121.799
Taşıtlar	237.259		252.064	14.805
Demirbaşlar	313.885		333.472	19.587
Bir. Amortismanlar (-)	(7.089.396)		(7.531.785)	(442.389)
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	159.758		169.727	
Haklar	213.011		226.303	13.292
Bir. Amortismanlar (-)	(53.253)		(56.576)	(3.323)
AKTİF TOPLAMI	**14.255.480**		**15.027.954**	**772.474**

KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	**489.880**		**489.880**	
MALİ BORÇLAR	120.000	1	120.000	
TİCARİ BORÇLAR	156.780	1	156.780	
DİĞER BORÇLAR	36.400	1	36.400	
ÖDENECEK VERGİ RESİM VE HARÇLAR	60.000	1	60.000	
ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİN.	30.000	1	30.000	
BORÇ VE GİDER KARŞILIKLAR	58.700	1	58.700	
GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	10.000	1	10.000	
DİĞER KISA VAD. YAB. KAYNAKLAR	18.000	1	18.000	
UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	**418.897**		**418.897**	
MALİ BORÇLAR	418.897	1	418.897	
ÖZKAYNAKLAR	**13.346.703**		**25.420.468**	**14.120.149**
ÖDENMİŞ SERMAYE	22.576.420			23.985.223
Sermaye	4.350.344		4.621.812	271.468
Sermaye Düz. Ol. Farkı	18.226.077		19.363.411	1.137.334
SERMAYE YEDEKLERİ	1.257.923		1.336.419	
Hisse Senedi İhraç Prim.	1.257.923		1.336.419	78.496
KAR YEDEKLERİ	126.156		134.029	
Yasal Yedekler	93.022		98.827	5.805
Olağanüstü Yedekler	33.134		35.202	2.068
GEÇMİŞ YIL KARLARI/ ZARARLARI	(10.768.272)		(11.440.228)	(671.956)
DÖNEM NET KARI	154.476		103.735	50.741
PASİF TOPLAMI	**14.255.480**		**15.027.954**	**772.474**

Tablo 6:

31.03.2023 Tarihli Düzeltilmiş Ayrıntılı Kâr veya Zarar Tablosu			
		DÜZELT KATSAYISI	**DÜZELTİLMİŞ DEĞER**
NET SATIŞLAR	**1.898.250**		**1.912.090**
SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	**-1.097.302**		**-1.133.934**
Satılan Mamul Maliyeti (-)	907.422		938.629
Satılan Ticari Mal. Maliyeti (-)	189.880		195.305
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	**800.948**		**778.156**
FAALİYET GİDERLERİ (-)	**-657.200**		**-680.220**
ARGE Gider. (Haklar Amortisman Dâhil)	136.120		140.523
Paz. Sat. ve Dağ. Gid. (-)(Amort. Dâhil)	232.151		240.395
Genel Yön. Gid. (-) (Amortisman Dâhil)	288.929		299.302
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	**143.748**		**97.936**
DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR	**68.428**		**65.925**
Devlet Teşvik Gelirleri	29.928	1,06	31.796
İştirak Satış Kârı	38.500		34.129
DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	**-4.000**	1,03	**4.120**
NET PARASAL POZİSYON ZARARI	0		**-2003**
FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	**-10.000**	1,03	**-10.303**
VERGİ ÖNCESİ DÖNEM KARI	**198.176**		**147.435**
DÖNEM KARI VERGİ KARŞILIĞI	**-43.700**	1	**-43.700**
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	**154.476**		**103.735**

Not: örnekte TMS 29'da olduğu gibi bütün gelir ve gider unsurlarını düzeltilmiştir.

Tablo 7:

NET PARASAL POZİSYON KÂR/ZARAR TABLOSU		
	Tarihsel	**Düzeltilmiş**
A. DÖNEM BAŞI NET PARASAL POZİSYON	**284.216**	**301.269**
1. Dönem Başı Parasal Varlıklar	889.066	942.410
2. Dönem Başı Parasal Borçlar (-)	604.850	641.141
B. DÖNEM İÇİNDE NET PARASAL POZİSYONDA ARTIŞ YARATAN İŞLEMLER (+)	**2.068.250**	**2085 301**
1. Satışlar	1.898.250	1.912.090
3. İştirak Satış Bedeli	160.000	163.211
4. Gelecek Aylara Ait Gelirler	10.000	10.000
C. DÖNEM İÇİNDE NET PARASAL POZİSYONDA AZALIŞ YARATAN İŞLEMLER (-)	**-1.828.560**	**-1.860.661**
1. Üretim Giderleri		
A. Direkt İlk Madde Malzeme Alımları	180.324	181.027
B. Direkt İşçilik Giderleri	236.422	243.575
C. Genel Üretim Giderleri	300.000	304.517
2. Ticari Mal Alışları	170.000	170.440
3. Faaliyet Giderleri		
A. ARGE Giderleri	125.469	129.267
B. Satış, Pazarlama ve Dağıtım Giderleri	189.498	195.232
C. Genel Yönetim Giderleri	232.019	240.132
4. Finansman Giderleri	10.000	10.303
5. Diğer Giderler	4.000	4.120
6. İştirak Alış	300.000	301.320
7. Gelecek Aylara Ait Giderler	17.028	17.028
8. Vergi Gideri	43.700	43.700
9. Ticari Mal için Verilen Avans	20.000	20.000
D. DÖNEM SONU OLMASI GEREKEN NET PARASAL POZİSYON (A+B-C)	**523.906**	**525.909**
E. DÖNEM SONU NET PARASAL POZİSYON		
Parasal Varlıklar	**1.422.683**	**1.422.683**
Parasal yükümlülükler	**-898.777**	**-898.777**
Net parasal pozisyon	**523.906**	**523.906**
F. SATIN ALMA GÜCÜ KAYBI (525.909-523.906 = 2.003)		**2.003**

Geçici vergi dönemi sonu itibarıyla örnekte 23 Mart 2023 tarihli bilanço ve gelir tablosu düzeltilmiştir. Düzeltilmemiş dönem net kârı 154.476 TL iken 103.735 TL'ye düşmüştür. Çünkü burada kâr zarar tablosu da düzeltilmiştir. Kâr zarar tablosu da düzeltildiği zaman net parasal pozisyon zararı ortaya çıkmıştır.

Gelir tablosunda amortisman giderleri, satılan malın maliyetinin düzeltilmesi yapılmıştır. Bu örnekte TMS 29 gibi hareket edilmiştir; yani satışlar, gelir ve gider unsurları da ortalama düzeltme katsayısı ile düzeltilmiştir. Oysa Maliye Bakanlığı uygulamasında gelir tablosu düzeltmesi yoktur. Aslında bu 2.003 TL'lik kaybın hesaplanmasında direkt bilançodan gelen farklar 698 no.lu hesaba kaydedilir, hesabın kalanı da net parasal pozisyon kâr veya zararı olarak kâr zarara atılır. Bilanço verilerini kullanarak da hesaplamak mümkündür. Dolayısıyla önce bilançodan giderek aktif, pasif farkı bulunur. Bu fark dönem kâr zarar sonucunu ifade eder ve bu tutardan giderek satın alma gücü kazanç veya kaybı da hesaplanır. Aslında bu 2.003 TL'lik satın alma gücü zararı, TMS 29 standardı gereği yurt dışı uygulamalarda yukarıdaki tablolardan da görüleceği üzere net parasal pozisyon kazanç veya kaybın hesaplanması tablolarında ayrıca gösterilir. Dolayısıyla dönem başı parasal aktif pasif farkına dönem içinde artış yaratan işlemleri ilave edilir. Azalışlar düşülür ve dönem sonunda olması gereken net parasal pozisyon tutarı hesaplanır. Mesela olması gereken 525.909 TL iken dönem sonu net parasal kalem 523.906 TL.

Bu durumda **satınalma gücü kaybı: 525.909-523.906=2.003 TL**Aradaki bu fark, satın alma gücü zararıdır. VUK uygulamasında gelir tablosu düzeltilmiyor, yalnız parasal olmayan varlıklardan gidere dönüşen tutarlar düzeltilmiş veriler üzerinden hesap ediliyor. Örneğin amortisman giderleri, satışların maliyeti gibi... Oysa 29 no.lu standartta satışlar ve diğer gelir unsurları ile dönem içinde ortaya çıkan gider unsurlarının da düzeltilmesi gerekiyor. Yani gelir tablosunun da paranın satın alma gücüne göre düzeltilmesi gerekiyor. VUK uygulamasında 698 no.lu hesabın kalanı sonuç hesaplarına enflasyon kâr veya zararı olarak aktarılıyor. VUK uygulamasında gelir tablosu bütün verileri ile düzeltilmediğinde satın alma gücü kazanç veya kaybı farklı bir tutar olabiliyor, ancak dönem net kârı zararı tutarı değişmiyor ve düzeltme yılında aktif farklılığı, öz kaynak verileri hep değişiyor, kâr değişiyor. Sektörlere göre farklılık yaratmıyor. Daha ziyade şirketin parasal kalemlerine göre sonuç değişiyor. Şayet şirketin parasal olmayan aktifi daha çoksa enflasyondan da kendisini koruyor. Finansman biçimi şirketlerin kâr veya zarar tutarını etkiler. Daha önce de vurgulandığı gibi borçla çalışan işletmelerde, parasal pasif, parasal aktiften fazla ise o şirketlerde kâr artacaktır. Öz sermaye ile çalışan işletmelerde ise zarar artacaktır.

SORU-CEVAP BÖLÜMÜ

Prof. Dr. Nevzat Saygılıoğlu (Moderatör)

Üç farklı bilanço olması hasebiyle konu dallanıp budaklanıyor. Bankaların istediği mali tablolar da var, keza Findeks çerçevesinde zaten bankalara her türlü bilgiler veriliyor. İster proje kredisi, ister başka krediler olsun; bankalar, gayrimenkulleri-taşınmazları kendileri SPK'ya denetlettiriyorlar. SPK, sertifikalı yetkili gayrimenkul değerleme şirketlerine değerlemesini yaptırıyor. Örneğin şirket aktifine kayıtlı bir taşınmazın tarihi değeri 10 milyon, amorti edilmiş değeriyle diyelim ki 2 milyon ama yetkili kişilerin denetimiyle 80 milyon veya 180 milyon ya da 380 milyon lira değer çıkıyor. Ona göre krediyi komitesinden çıkarıyor veya çıkarmıyor. Yani bunun bir de banka tarafı var. Bütün bu çalışmaların özü, sözü tamamen bankacılık ve finans sistemine dayanıyor. Artık bankacılık sisteminde sürdürülebilirlik raporları da geldi. Sürdürülebilirlik raporu olmaması durumunda bankadan kredi alınamıyor. Düşünün, 1 milyon 300 binin üzerinde vergi mükellefi var, sayısı sınırlı olan SMMM ve YMM'lerle bu işin bu kadar kısa dönemde başarılabilme imkân ve ihtimali yoktur.

Cumhur İnan Bilen (YMM)

Nazmi Üstad, vergiye gönüllü uyum konusunda hem idarecilik hem çalışmalar yaptığınızı bildiğim için enflasyon düzeltmesinin geçici vergi dönemlerinde uygulanması ve parasal sınır konmaksızın tüm kurumlar vergisi ve gelir vergisi mükellefleri için geçerli olmasını doğru buluyor musunuz?

Sakıp Üstadım da servet vergisi boyutuyla değindiği için sorumu yöneltiyorum, hayatın kendisi gibi vergide de bir nimet külfet dengesi var. Stokları değerleyip sonraki dönem maliyet yazıyorsanız buradan kaynaklı bir külfete katlanmak mantıklı. Varlığı değerleyip birikmiş amortismanını yükseltiyorsanız gider etkisi yaratıyorsanız buradan kaynaklı bir külfete katlanmak mantıklı. Peki, iştirakler veya boş arsa araziler üzerinde bunlar, satılmayan cihaz senaryoda bunların vergisini ötelemek mantıklı olmaz mıydı? Daha adaletli bir vergisel yaklaşım olmaz mıydı?

Sakıp Şeker, Yeminli Mali Müşavir

Yapılmakta olan yatırımlar yanında dediğiniz gibi iştirakler ve bağlı ortaklıkların düzeltilmesi de enflasyon düzeltmesinde çok önemli. Burada çözüm önermek noktasında vergi ertelemesi yapılabilir. Bunları tamamıyla vergi dışına atmak da enflasyonun getirdiği gelir dağılımındaki bozulmanın nispeten enflasyon düzeltmesiyle tabii işletmelerin hepsi enflasyondan kâr elde etmiş değil, ancak giderilebilmesi söz konusu olabilir. Fakat Türkiye'nin şu andaki durumunda bu lüksü yok. Enflasyon düzeltmesini yapıp, enflasyon düzeltme kârlarını vergi dışında tutabiliriz de beyannamelerde de bunun yansımasını kolaylıkla görebiliriz, gelir tablolarında. Mevcut durumda, Türkiye'nin enflasyon düzeltmesinden geri dönmesi çok zor.

Baskı grubu olarak veya bazı sektörler burada ortaya çıkıp kendilerine birtakım

muafiyetler alabilir. Böyle iş insanlarımız var, gerçekten çok yüksek kazanılmamış kârlar vergiye tutulabilir. Bunların nasıl çözüleceğini de birlikte öneriler geliştirerek çözelim, ama bir sorun olduğunu kabul ediyorum. Yapılmakta olan yatırımları olan işletmeler için de aynı şeyi söylüyorum.

Soner Ülgen, Yeminli Mali Müşavir

Bu panelin bu anlamda fayda yaratacağını yani satılmamış, değer yaratmayan bir iştirakin değerlemesinden kaynaklı bir verginin varlık vergisi, servet vergisi haline geleceğini düşünüyorum. Net parasal pozisyon kazanç vergisi fakat aslında öyle değil, yani iş insanı parasal borçla çalışmış, borcu almış ve borcun avantajını sağlamış. İştirake bağlamış ve iştiraki enflasyona karşı kendisini korumuş. Yani dolayısıyla burada ne servet vergisi ne parasal pozisyon karı var. Bu enflasyon muhasebesi vergisi.

Bir Katılımcı Sorusu:

Öncelikle bu 500*'de hesabı düzelttiğimiz zaman 502 hesabı oluşturuyoruz. Gelir vergisi mükellefleri için soruyorum. Bu mükellef diyelim ki on yıl önce 50 bin lira koymuş. Ciddi bir artış sağlanıyor. Bu arada beş milyona çıkmış sermayesi. Haliyle tebliğden anladığım kadarıyla mükellef 2024 içinde kapatırsa bundan vergi ödeyecek. İş insanının koyduğu sermayeden, işletmeden çekiş gibi vergi ödemesi ciddi bir haksızlık değil mi?*

Bir diğer sorum, enflasyon düzeltmesi sonucunda siz zarar doğuyor olabilir dediniz. Evet doğru. Ama zarar etmiş bir mükellefin aktifte yer alan hesapları aynı zamanda gelir etkisi oluşturacak, kâr etkisi oluşturacak. Tekrar düzelttiği zaman oluşmuş zarardan vergi ödemiş olmuyor mu? Bu ciddi bir haksızlık değil mi?

Son sorum, özellikle inşaat sektöründeki iştiraklerden örneğin iş insanı henüz yatırım aşamasında 258 hesapta (Yapılmakta Olan Yatırımlar Hs.) izlerken henüz varlığı satmadan bunu düzeltmeye tabi tutarsa ki sektörün şu anda bunun çok farkında olduğunu düşünmüyoruz. Henüz satmadığı malın vergisini ödemek zorunda kalacak. Bu hem ekonomik hem mali hem vergisel açıdan sorun değil mi?

Soner Ülgen, Yeminli Mali Müşavir

Dürüst olmak gerekirse 4-5 ay öncesine kadar enflasyon düzeltmesinin etkileri konusunda meslek mensupları olarak biz de çok sağlıklı bilgi sahibi değildik. İş dünyası da çok bilgi sahibi değildi. Patronların birçoğu hala sahip değil. Ne zaman sahip olacak? Geçici vergi dönemlerinde enflasyon düzeltmesinden kaynaklı ilave bir kâr çıktığı zaman herkes bilgi sahibi olacak. Orada da firma sahipleri ile meslek mensupları karşı karşıya kalacak. Bu noktada vergi idaresi vergi etkisini ortadan kaldırmadığı sürece biz meslek mensuplarının işi kolay olmayacak diye düşünüyorum. Biz bu etkileri önceden gördük ve aslında etkilerin ortaya konulması anlamında çok öncülük de ettik, zira iş dünyasını olumsuz etkileyecekti, ancak insanlar buna itibar etmedi diye düşünüyorum. 502 Sermaye

Düzeltme Olumlu Farkı işletmeden çekiş olarak vergiye tabi olacak, bu bir haksızlık. Düzeltme sonucu zarar çıkabilir keza çıktı da. Bilanço üzerindeki aktifteki gelir etkisini düzeltme zararıyla birlikte ortadan kaldıracak düzeyde bir gider etkiniz yoksa düzeltmeden kaynaklı vergi öder duruma gelirsiniz. Rüzgar, elektrik santrali yatırımı da baraj yatırımı da yol yatırımı da yapabilirsiniz, inşaat yatırımı yapabilirsiniz. Yaptığınız yatırım eğer dış kaynakla finanse ediliyorsa daha gelir yaratmadan bir vergi etkisi yaratacaktır diyorum.

Bir Başka Katılımcı Sorusu:

Enflasyon düzeltmesi yapılmamış bilançoda öz varlığı eksiye düşmüş firmalar için bir öneriniz var mı?

Sakıp Şeker, Yeminli Mali Müşavir

TTK madde 376'ya göre borca batık işletmelere ne yapılıyorsa ona da o yapılacak. Biliyorsunuz 376'da bazı koruyucu düzenlemeleri tebliğle yaptılar, örneğin farkları dikkat alınmayacak gibi. Ama artık yasal kayıttaki defterin, yasal kayıttaki bilançonun dikkate alınması gerekir. Bunun yanı sıra aslında bizim enflasyon düzeltmesinde bağımsız denetime tabi şirkete yani TMS 29'da karşılaştırmalı bilanço sunuyoruz, yani düzeltilmiş karşılaştırmalı bilanço. Vergi Usul'de ise maalesef bu karşılaştırmalı bilanço yerine iki ayrı bilanço koyuyoruz. Bunu esasen 2023 yılında yaptığımız enflasyon düzeltmeleriyle 2024 yılının açılış bilançosu olarak girmeliydik. O zaman 2024 bilançoları dönem başındaki durumuyla dönem sonu daha uyumlu olacaktı. Şimdi böyle de bir problem var. Ama artık enflasyon düzeltmesi yapılmış yasal kayıtlara da bunlar girilmişse borca batık kriterinin hesabında, Kamu İhale Kurumu dahil, bankalar da dahil olmak üzere artık bu bilançolara itibar etmek mecburiyetindedirler. Yasal kaydın dışındaki bir kayda itibar edilemez artık.

Soner Ülgen, Yeminli Mali Müşavir

Muhtemelen bununla ilgili bir karar çıkacak. Kamu İhale Kurumunun da yaklaşımı, düzeltilmiş bilançodan hareketle ihale yeterlilik oranlarını belirleyecek diye yorumluyorum.

Nazmi Karyağdı, İstanbul Gedik Üniversitesi Öğretim Görevlisi ve Yeminli Mali Müşavir

Bu güzel panelin sonunda şu soruya cevap verebilir miyiz: "Enflasyon muhasebesini siz istediniz, biz verdik. Şimdi niye itiraz ediyorsunuz?"Nalan Hocamızın ifade ettiği gibi ortaya çıkan vergisel bir kâr, ticari kâr mı, mali kâr mı? Hocamın ifade ettiği, teknik tabiriyle **"net parasal pozisyon kazancı".** Yani bir endeksle düzeltme yaptığımızda ulaşılan, aslında ne ticari kâr ne mali kârdır. Net parasal pozisyon kazancıdır. Biz bundan vergi almaya kalktığımızda aslında ne ticari kârdan ne mali kârdan, doğrudan bu düzeltmenin sonucundan vergi alıyoruz.

Bu enflasyon düzeltmesi uygulansa da uygulanmasa da Anayasa madde 73'e aykırı. Zira Anayasamız "Herkes ödeme gücüne göre vergi verir" ilkesini benimsemiştir. Şimdi sermayesi güçlü olan mükellefe uygulanmadığında o daha fazla

vergi verecek, ödeme gücünün üzerinde bir vergi ödemiş olacak. Bir yandan da borçlu olan işletmeler ve diğer işletmeler açısından bu uygulandığında henüz realize olmamış sadece güncellenmiş değerler üzerinden vergi anlamında realize olmamış, tahakkuk etmemiş bir kazanç üzerinden vergi ödeteceksiniz. Bu da anayasanın 73. maddesine uygun mu sizce?

Aslında TMS 29 işin en doğru tarafı. Artık Vergi Usul Kanununun ya da verginin elini muhasebeden çekmek gerekiyor. Muhasebeyi muhasebenin içerisinde, muhasebe standartlarıyla tutulur hale getirmek gerekiyor. Ondan sonraki düzeltmelerin, akabinde yapılması lazım. Şu anki bu çok başlılık biraz da hala Türk Ticaret Kanunu'nda 'defterler, Vergi Usul Kanununa göre tutulur' hükmünü ısrarla yeniden geri getirmemizden, yeni kanun çıkarken kaldırmamıza rağmen, kanunu tekrar düzeltip getirmemizden kaynaklanıyor. Dolayısıyla bu düzenlemenin mutlaka yapılması gerekir.

Çözüm olarak burada iki yol var denebilir. Yollardan birincisi bu düzeltme yapıldıktan sonra düzeltme sonucunda zarar çıkan işletmede vergisel manada zararın dikkate alınması. Ancak düzeltme sonucunda kâr çıkan işletmede de bunun dikkate alınmaması ve vergi ödememesi gibi bir sonuç doğurmasıdır, zira naçizane fikrim yapılan bu düzeltme işleminin bir vergisel işlem olmaktan ziyade bir muhasebe işlemi, bir düzeltme işlemi olduğu yönünde. Saygıdeğer Nalan Hocam gibi Profesör Recep Pekdemir Hocamızın da net parasal pozisyon kazancının bir kazanç olmadığını ifade eden ve bunun kâr-zarar olarak değil, öz kaynaklarla ilişkilendirilmesi gerektiğini önerdiği yönünde dikkate değer bir görüşü var.

Çözüm teşkil edebilecek bir diğer yol ise vergisel düzeltmeden tamamen vazgeçip, muhasebe anlamında düzeltme olarak TMS-29'u uygulayıp, vergisel anlamda tekrar eskiye kısmî düzeltme yöntemlerine dönmek olabilir.

Yine 2004'ten bu yana enflasyon düzeltmesi uygulayan bir tecrübenin notunu paylaşmak isterim; "Enflasyon muhasebesi mali tabloların düzeltilmesine, böylelikle gerçek durumu yansıtmasına yönelik bir işlemdir. Enflasyon muhasebesi vergisel bir uygulama değil, bir muhasebe işlemidir. Enflasyonun ekonomik etkileri işletmeye dönem içinde etki etmişken, düzeltme işlemi ise bu etkinin sonuçlarını ortaya koymak için yapılır. Vergi için yapılan bir işlem değildir. Bilançoyu düzeltmek için yapılan bir işlemin vergiyle bağlantılanması doğru bir yaklaşım değildir. Zaten enflasyondan zarar görmüş bir işletmeden gerçekleşmemiş kazancı üzerinden vergi almak rasyonel olmayacaktır."

Dolayısıyla böyle bir yaklaşım işletmeyi cezalandırmak anlamına gelir. Bu nedenle enflasyon muhasebesini bir vergisel işlem olarak almak doğru mu tartışılabilir. Son olarak soruya cevap vermek gerekirse; ilk olarak geçici vergi dönemleri itibariyle bu düzenlemenin uygulanmaması, yılda bir defa muhakkak muhasebe anlamında yapılması ve vergisel sonuç doğurmaması sağlanmalıdır.

Not:

Ankara
Ticaret Odası

Ankara Ticaret Odası